

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SOCIOLOGIJO

DIPLOMSKO DELO

Položaj žensk v islamski religiji skozi prizmo zahodne družbe: primer
Slovenije

SOCIOLOGIJA KULTURE
Enopredmetni program 1. stopnje

Mentorica: doc. dr. Anja Zalta

LJUBLJANA, 2016

MONIKA GALOF

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

Položaj žensk v islamski religiji skozi prizmo zahodne družbe: primer Slovenije

Zahodni diskurzi pogosto reprezentirajo islam kot zatiralsko religijo in kot grožnjo zahodni družbi. V sodobni zahodni kritiki islama prevladuje prepričanje, da so pripadniki islamske religije teroristi, nasilneži in fanatiki. Čedalje pogosteje pa se izpostavlja tudi domnevno problematični manjvredni in podrejeni status muslimanske ženske. Tovrstnim prepričanjem sledi tudi slovenska družba.

Diplomska naloga obravnava percepcijo islama v zahodni in slovenski družbi. Še posebej se osredotoči na položaj žensk v islamski religiji in kako je le-ta v moderni zahodni in slovenski družbi predstavljen. V prvem delu diplomskega dela podamo in obravnavamo temelje položaja žensk v islamski religiji skozi tri vire: Koran, hadisi in šeriatsko pravo. V drugem delu preučimo glavne teoretske teze, ki pojasnjujejo odnos Zahoda in Vzhoda: Saidova teza orientalizma, Huntingtova teza spopada civilizacij in teorija islamofobije.

V zadnjem delu diplomske naloge se osredotočimo na raziskave, ki preučujejo problematiko islama v Sloveniji in navsezadnje tudi na analizo lastne ankete, ki preučuje poglede slovenske družbe na islam in na položaj ženske v njem.

Ključne besede: islam, položaj žensk, zahodna družba, percepcija, Slovenija

ABSTRACT AND KEY WORDS

The status of women in islam religion through the prism of Western society: the case of Slovenia

Western discourses often represent Islam as an oppressive religion and as a threat to Western society. In contemporary western critics of Islam, it is widely believed that members of the Islamic religion are terrorists, perpetrators of violence and fanatics. However, more and more often, the problematic of allegedly inferior and subordinate status of Muslim women is highlighted. This kind of belief is followed in Slovenia.

The thesis addresses the perception of Islam in Western society and in Slovenia. It focuses especially on the situation of women in the Islamic religion and how it is viewed in modern Western and Slovenian society.

In the first part of the thesis we present and analyse the foundations of women's position in the Islamic religion through three sources: the Koran, Hadis and Sharia law. In the second part, we present the main theoretical theses that explain the relationship between West and East: Said 's thesis of Orientalism, Huntington's thesis of the Clash of civilizations and Islamophobia. In the last part of the thesis we focus on the various research that explore the issue of Islam in Slovenia. Lastly, we focus on the analysis of the survey, which examines the perception of Islam in Slovenian society and the position of women in it.

Key words: Islam, position of women, Western society, perception, Slovenia

KAZALO VSEBINE

1	Uvod	6
1.1	Predmet proučevanja	6
1.2	Izhodiščne teze in hipoteze.....	8
1.3	Metodologija.....	8
2	Položaj žensk v islamski religiji.....	9
2.1	Koran	9
2.1.1	Enakopravnost spolov v Koranu	9
2.1.2	Neenakopravnost spolov v Koranu	11
2.1.3	Teoretske razlage Korana.....	11
2.2	Hadisi.....	13
2.3	Šeriatsko pravo	14
2.4	Ženska oblačila in pokrivala v islamski religiji.....	17
3	Islam skozi prizmo zahodne družbe	19
3.1	Prisotnost islama v zahodnih družbah	19
3.2	Odnos zahodne družbe do islama: statistike.....	19
3.3	Orientalizem	20
3.4	Trk civilizacij.....	22
3.5	Islamofobija	24
3.6	Vpliv medijev	25
4	Islam in položaj ženske v njem skozi prizmo slovenske družbe.....	25
4.1	Skupnosti muslimanov v Sloveniji.....	27
4.2	Odnos slovenske družbe do islama.....	27
4.3	Položaj žensk v islamski religiji skozi prizmo slovenske družbe.....	31
4.3.1	Demografski podatki	31
4.3.2	Poznavanje islama.....	32
4.3.3	Položaj islamskih žensk skozi prizmo slovenske družbe.....	35

5	Zaključek.....	40
6	Viri in literatura.....	43

KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 1: Spolna sestava anketirancev	31
Tabela 2: Starostna sestava anketirancev	31
Tabela 3: Izobrazba anketirancev	32
Tabela 4: Okolje bivanja anketirancev	32
Tabela 5: Verska pripadnost anketirancev	32

Graf 1: Poznavanje islama po lastni oceni anketirancev	33
Graf 2: Prve asociacije anketirancev povezane z islamom	34
Graf 3: Izvor asociacij povezanih z islamom	35
Graf 4: Položaj žensk v islamski religiji po mnenju anketirancev	37
Graf 5: Enakopravnost žensk v islamski religiji	37
Graf 6: Spoštovanje žensk v muslimanski religiji.....	38
Graf 7: Zatiranost žensk v islamski religiji	38
Graf 8: Razlog za nošnjo naglavne rute	39

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	45
------------------------------------	----

1 Uvod

1.1 Predmet proučevanja

Islam moramo obravnavati in definirati kot versko tradicijo in ne le kot zbirko verskih praks in družbenih struktur¹, navad in moralnih načel. Nasr (2007:7) trdi, da je potrebno islam razumeti kot religijo, civilizacijo in družbeni red, ki temelji na verskih načelih.

Islam je poleg krščanske in judovske vere ena izmed treh največjih svetovnih monoteističnih verstev sveta. Je najmlajša², a hkrati najhitreje rastoča religija. Ta trend je še posebej opazen na Zahodu³ z množičnimi migracijami muslimanov v zadnjih let. Kljub temu se zdi, da se na Zahodu o islamu zelo malo ve, oziroma, da Zahod to religijo težko razume. Zahod in islamski svet si delita dolgo zgodovino teritorialnih, religijskih in kulturnih konfliktov v ideoloških, vojaških in političnih oblikah.

Islam je tako na Zahodu pogosto enačen, še posebej od 11. septembra 2001, s terorizmom, fundamentalizmom⁴ in fanatizmom⁵. Pri tem pa je zanimivo to, da se pri omembi islama velikokrat omenja podoba ženske v islamu in problematika položaja žensk v islamu. V ospredju te podobe sta percepcija zatiranosti in poligamije. Lahko bi rekli, da je takšna reprezentacija muslimanske ženske in debata o pravicah žensk v islamu vedno v ospredju »vojne« med Zahodom in Islamskim svetom.

V sodobni zahodni kritiki islama prevladuje prepričanje, da so ženske v islamu podrejene in zatirane zaradi vere. Izpostavlja se domnevno problematični socialni in politični status muslimanske ženske.

¹ V splošnem je družbena struktura družbeni red, družbena pravila, pravila igre, družbeni sistem. To je širša struktura ki vpliva na to kako delujemo v družbi.

² Nastanek vere sega v 7. stoletje našega štetja, na območje arabskega polotoka (ozemlje današnje Savdske Arabije). Verniki, ki pripadajo islamski veri verjamejo, da je bila Alahova (božja) volja razodeta prek poslanca Mohameda ki je vero širil med takratno ljudstvo.

³ James Kurth (2014, 5-13) opredeli koncept zahodne družbe skozi več obdobj. Trdi, da ideja zahodne družbe oziroma zahodnega sveta, poznanega kot Oksident, ki je postavljen kot kontrast Orientu, izvira iz grško-rimske civilizacije in začetka krščanstva. Koncept zahodne družbe je bil na začetku geografski pojem, ki je bil povezan tudi z religijo.

V moderni dobi je zahodna družba močno zaznamovana z vplivi renesanse, protestantske reformacije in razsvetljenske dobe. Danes, v moderni dobi, ima torej pojem zahodna družba manjši geografski pojem saj v zahod vključujemo države, ki ne spadajo pod Evropo ampak delijo iste poglede, tako politične, kulturne kot ideološke. To so države kot so Združene države Amerike, Kanada, Avstralija in druge države, ki imajo evropsko kolonialno poreklo.

⁴ »Fundamentalizem je danes prepričanje, ki ga srečujemo v vseh religijah in svetovnih nazorih, predvsem prepričanje določene skupine, da ima celotno resnico tako rekoč v zakupu. Pojem »fundamentalizem« označuje zelo različna in razširjena politična, družbena in verska stališča in usmerjenosti. Njihova skupna poteza je poudarjanje absolutne resničnosti tega, kar trdijo in s tem povezano odklanjanje modernih načel pluralizma, strpnosti, relativizma in sekularizacije« (Dolenc, 2003: 537-538).

⁵ »strastna, nestrpna zavzetost za kaj, zlasti za kako idejo ali nazor; zagrizenost, prenapetost« (SSKJ)

Na drugi strani vidijo muslimani v poudarjanju kršenja človekovih pravic in dostojanstva žensk v islamu kot novo obliko imperializma in kolonializma. Nekateri menijo, da je muslimanka postala propagandno orožje zahoda in da je vprašanje žensk zlorabljeno v politične namene. Če bi poznali islam, pravijo, bi vedeli, da je muslimankam zagotovljeno dostojanstvo in varnost, s čimer se zahodnjakinje po njihovem mnenju ne morejo pohvaliti, saj so razpete med službo in domom, kariero in materinstvom ter se nenehno naprezajo, da bi zadostile nedosegljivim lepotnim idealom, v bistveno slabšem položaju kot muslimanke. Večina muslimanov verjame, da je islam privzdignil žensko, da ji je dal dostojanstvo, ki ji gre kot človeški osebi, in vzpostavil pravičnejši sistem, od tistega, ki je obstajal v času nastanka islama.

Ravno zaradi tovrstnih nasprotij, predstav in predsodkov je proces medsebojnega spoznavanja in analiziranja, ključnega pomena.

V luči nedavnih dogodkov, kot je begunska kriza in posledično vstop velikega števila muslimanov v evropske države ter vedno večje število terorističnih napadov povezanih z islamom, je tematika islama ponovno prišla na dan in pritegnila pozornost širše publike. S tem je tudi vprašanje žensk, ki je na zahodu že bilo v zatonu, ponovno postalo aktualno. Iz tega razloga je ta problematika pritegnila mojo pozornost in mi vzbudila zanimanje za raziskovanje te teme.

V diplomski nalogi bom skušala pojasniti dejanski položaj žensk v islamu, ob zavedanju, da se položaj razlikuje med posameznimi državami in kulturami. Analizirala bom temelje islama in vloge ženske v njem, ki ga narekuje Koran, in je osnova ne le za posvetno življenje, temveč narekuje osnove obnašanja v javnem in zasebnem življenju. Poleg Korana bom analizirala hadise in šeriatsko pravo, dva dejavnika, ki sta za Koranom najpomembnejša v organiziranju življenja muslimanov in muslimank.

Nadaljnje me bo zanimalo vprašanje, kakšna je percepcija zahodne družbe o položaju žensk v islamski religiji in zakaj je takšna, kateri dejavniki vplivajo nanjo. Za odgovor na to vprašanje bom najprej predstavila različne teorije, ki odgovarjajo na vprašanje, kakšna je percepcija zahoda na islam in vzhod. Teorije, kot so orientalizem, spopad civilizacij in islamofobija. To bom nato navezala na problematiko žensk in zahodnega pogleda na položaj žensk v islamski religiji.

Navsezadnje me bo zanimalo, kakšen pogled na položaj islama in islamske ženske ima slovenska družba, družba, ki s to tematiko še ni bila soočena v enaki meri kot druge evropske države. Za odgovor na ta vprašanja bom uporabila raziskave različnih avtorjev in lastno anketo.

1.2 Izhodiščne teze in hipoteze

T1: Slovenska družba, po trendu zahodne družbe, negativno percipira islam in položaj žensk v islamski religiji

T1.: Slovenska družba vidi muslimanske ženske kot zatirane in manjvredne od moških v islamski religiji in kulturi.

H2: Predstave, ki jih ima slovenska družba, niso osnovane na resničnih dejstvih, na osebnih lastnih izkušnjah ampak so osnovane na stereotipih, ki jih predstavljajo mediji ali pa širša javnost.

1.3 Metodologija

Za raziskovanje bom uporabila tri metode:

- ≈ Z analizo sekundarnih virov bom analizirala posamezne članke in monografske publikacije, ki obravnavajo tematiko islama in percepcijo le-tega s strani zahodne družbe.
- ≈ Z zgodovinsko analizo bom analizirala in proučila zgodovinsko ozadje žensk v islamskem svetu oziroma njihov položaj glede na Koran in druga pravila islama skozi zgodovino.
- ≈ Z anketnim vprašalnikom, ki bo imel odprta in zaprta vprašanja bom prikazala in analizirala splošno mnenje slovenskega prebivalstva, glede na razred, spol in starost posameznikov, o islamu in položaju žensk v islamu.

2 Položaj žensk v islamski religiji

Ugotoviti, ali natančno določiti dejanski, univerzalni položaj žensk v islamski religiji je praktično nemogoče, saj se islam razlikuje od različnih držav in njihovih kulturnih, ideoloških in političnih specifičnosti, do različnih smeri islama in položaja žensk v le-teh.

Očitki o podrejenosti žensk v religijah so najpogosteje povezani z institucijami in le redko s svetimi spisi, ki so temelji teh institucij. V primeru islama ti očitki najpogosteje letijo na šeriatsko pravo, vendar si je treba za razumevanje položaja žensk v islamu ogledati, kako so predstavljene ženske v Koranu in hadisih.

Zato se bom osredotočila le na preučevanje položaja žensk, ki ga podajo trije glavni in osnovni temelji v islamski veri. To so Koran, hadisi in islamsko oziroma šeriatsko pravo.

2.1 Koran

Koran je sveta knjiga muslimanov, ki verujejo, da vsebuje božje razodetje Mohamedu⁶ med zadnjimi 22 leti njegovega življenja. Njegov avtor je Alah in ne Mohamed. Napisan je v pesniškem arabskem jeziku, sestavljen iz prvega poglavja, ki je celota zase, in nadaljnjih 114 poglavij oziroma sur, razdeljenih na verze. Zajema sporočila o Mohamedovem življenju v Meki in Medini ter temeljna verska in družbena navodila. Sporočila so se najprej širila ustno, kmalu so jih zapisali, vendar so jih šele po Mohamedovi smrti zbrali v knjigo.

Koran uči o edinosti in moči Alaha in o tem, v kaj morajo muslimani verovati. Daje jim natančne napotke za življenje. Ker velja Koran za božjo besedo, se ga skuša večina muslimanov naučiti brati v izvorniku, to je v arabščini, čeprav ni njihov materni jezik. Muslimani verujejo, da je Koran zanesljiva božja beseda, poslana iz nebes, in da ni potrebno nič spremeniti.

Étienne (2000: 45) razlaga, da za razliko od krščanske Biblije, evangelija in Tore, Koran ni »kronika dogodkov«, temveč predstavlja temeljno osnovo norm političnega, družbenega, družinskega in verskega življenja za vsakega muslimana, kar pomeni četrto človeštva.

Koran se poleg vsega naštetega ukvarja tudi z vprašanjem ženske in njenega položaja v družbi in odnosa ženska-moški.

⁶ Mohamed, je bil mož iz Meke, ki je z islamom dal Arabiji enotno versko podobo.

Muslimani verujejo, da je poslanec in prerok Boga. Poleg tega skoraj vsi muslimani verujejo, da je poslednji prerok, ki ga je Bog poslal človeštvu.

2.1.1 Enakopravnost spolov v Koranu

Za Koran bi lahko rekli, da je v arabsko družbo prinesel novosti, ki so bile za tedanji čas za ženske revolucionarne in so pomenile velik premik v pozitivni smeri. K temu priča več odlomkov iz Korana.

- Pri stvarjenju človeka Koran ne dela razlik med moškim in žensko.

»O ljudje! Bojte se svojega Gospodarja, ki vas je ustvaril iz enega človeka. Iz njega je ustvaril tudi ženo njegovo, iz tega para pa je razsejal mnoge moške in ženske«(Koran 4:1 v Kerševan, Svetlič, 2003:34).

- V Koranu je prepovedano detomorstvo in nezadovoljstvo staršev ob rojstvu deklice.

»Ne morite svojih otrok v strahu pred obubožanjem! Mi bomo poskrbeli za njih in za vas. Če jih pobijate, je to velik greh!« (Koran, 17:31 v Kerševan, Svetlič, 2003:134).

- V Koranu je prepovedana spolna zloraba zaslužjenih deklet.

»In ne silite vaših suženj v vlačugarstvo, če hočejo živeti krepostno, da bi si tako pridobili dobrine tostranskega življenja«(Koran: 24:32 v Kerševan, Svetlič, 2003:139).

- V Koranu je prepovedano moškim z ženo ravnati kot z lastnino.

»O vi, ki verujete! Ni vam dovoljeno dedovati žensk proti njihovi volji! In ne bodite grobi do njih, zato da bi si prisvojili del tistega, kar ste jim podarili kot poročni dar, razen če zakrivijo kako izrecno razvratno dejanje. Do njih se obnašate kot se spodobi! /.../«(Koran 4:19 v Kerševan, Svetlič, 2003:137)

- Koran predpisuje, da lahko ima mož največ štiri žene, ki jih mora finančno vzdrževati.

»Če se bojite, da s sirotami ne morete ravnati, kot je prav, potem poročite žensk, kolikor vam je drago – dve, tri ali štiri. Če pa se bojite, da ne boste ravnali pravično, potem eno samo ali sužnjo, ki jo poseduje vaša desnica. Tako se najbolj približate temu, da ne zaidete s prave poti«(Koran: 4:3 v Kerševan, Svetlič, 2003:141).

- V Koranu je prvič odobrena razveljavljiva zakonska zveza.

»Če se ločite od žena in one dopolnijo rok, potem jih obdržite kot se spodobi, ali pa jih odpustite, kot se spodobi! Ne obdržite jih, da bi jim škodovali ali bili zlobni! Kdor tako ravna, škodi samemu sebi!«(Koran 2:231 v Kerševan, Svetlič, 2003:144)

- Koran vpelje pravico žensk do dedovanja.

»Moškemu pripada od tistega, kar so zapustili starši in sorodniki, in ženskam pripada od tistega, kar so zapustili starši in sorodniki, pa naj bo tega malo ali veliko.« (Koran 4:7 v Kerševan, Svetlič, 2003:149)

2.1.2 Neenakopravnost spolov v Koranu

Kljub temu so določeni odseki v Koranu, ki direktno kažejo na neenak in podrejen položaj žensk:

»Moški so nadrejeni ženskam, ker je Bog odlikoval ene bolj od drugih in zaradi tega, ker izdajajo od svojega premoženja. Častivredne ženske so poslušne in v odsotnosti (moža) skrbijo za tisto, kar varuje Bog. Tiste, za katere se bojite, da bi se uprle, posvarite. Preženite jih iz zakonskih ležišč in pretepaite jih! /...:/«(Koran 4:34 v Kerševan, Svetlič, 2003:135)

»O vi, ki verujete! Prav zares, med vašimi ženami in otroki so vaši sovražniki! Pazite se jih! /...:/« (Koran 64:14 v Kerševan, Svetlič, 2003:138)

2.1.3 Teoretske razlage Korana

Po pregledu verzov, v katerih Koran obravnava pravice in dolžnosti žensk, je smiselno pogledati mnenja različnih teoretikov.

Nekatere teoretiki in teoretičarke, kot so Hassan in Pašić trdijo, da Koran priznava enakopravnost spolov in daje ženskam pravice, ki jih prej niso imele.

Tako po Hassanovi (Hassan, 1994: 57 v Rajšp, 2005) v Koranu ženska nima manjvrednega položaja in je enakovredna moškemu. To dejstvo naj bi temeljilo na treh trditvah, ki jih v Koranu ne zasledimo. Prva je ta, da v Koranu, v primerjavi z Biblijo, ne zasledimo, da je Alah najprej ustvaril moškega in šele iz njega žensko. Nadaljuje, da ženska v Koranu ni odgovorna

za izvorni greh prvega človeka. Navsezadnje pa Koran ne trdi, da je bila ženska ustvarjena iz moškega in za moškega, kar pomeni, da je njen obstoj ni le v korist moškemu.

Tudi Pašić (2002: 110) se strinja, da je Koran ženske povzdignil iz ponižnosti in siromaštva ter jim podal veliko pravic in dolžnosti, ki so jim omogočale napredek v družbenem življenju. Priznava pa, da Koran in Islam prepoznavata, da sta si moški in ženska različna, zato imata specifične vloge v družbenem življenju.

Pregled Korana bi tako lahko bralca posledično napeljal k sklepu, da le-ta zagovarja popolno enakost med spoloma.

Na drugi strani nekateri avtorji, med njimi Simona Rajšp (2005: 242-243) trdijo, da temu ni mogoče pritrditi. Trdi, da so se mnogi teoretiki in tudi nekatere feministke zmotili, ko so označili Koran kot povod za enakopravnost žensk in odprave patriarhata. Trdi, da v Koranu sicer ni dobesedno zapisano, da je Bog iz moškega ustvaril žensko, vendar pa govori o bitju, iz katerega je ustvaril partnerico, torej žensko. Ker ni govora o tem, da je iz omenjenega bitja ustvaril moškega in žensko hkrati bi lahko domnevali, da je ženska tisto bitje, ki je izpeljano, inferiorno in sekundarno. Temu toku misli sledi tudi Joganova, ki trdi, »da bi sicer, na podlagi Korana, lahko sklepali, da ima ženska v islamu ugodnejši položaj kot v drugih religijah. Ampak te ugotovitve o ugodnejšem položaju žensk lahko opremo samo na opevanje lepote ali na posebno spoštovanje matere. Vendar bi lahko glede na temeljne opredelitve položaja žensk to 'ugodnost' označili kot sestavino 'duhovnega zastrupljanja' z namenom, da bi nemoteno potekalo celostno podrejanje moškemu, ki ga je 'bog obdaril s prednostmi'« (Jogan, 1990: 79 v Rajšp, 2005: 243).

Po pregledu Korana, njegovih verzov in različnih pogledov teoretikov in teoretičark lahko trdimo, da Koran po eni strani uvede pravice, ki so bile do sedaj pridržane le za moške, po drugi strani pa še vedno izraža inferioren položaj žensk. Kar je potrebno poudariti, je to, da je sam pomen verzov in Korana odvisen od interpretacije. Harcet (2007: 26-27) meni, da je negativna percepcija Korana, kar se tiče vprašanje žensk in njihovega položaja, predvsem posledica branja pod vplivom prevladujočih miselnih in vedenjskih vzorcev ter neustreznega tolmačenja svetih besedil. Sveti spisi nosijo v sebi možnost, da jih tolmačimo kot nestrpne, vendar to ne pomeni, da to narekujejo.

2.2 Hadisi

Hadisi so drugi vir islamske tradicije in bi jih lahko opredelili kot poročila o besedah, dejanjih, govorih in tihih odobravanjih preroka Mohameda, pri katerih ga je vodil Alah, in veljajo za avtoritativna. Hadise se šteje za zapis sune⁷ – prakse Mohameda in njegovih tovarišev, ki jo velja posnemati.

Hadis je nekakšen vodnik za razumevanje božje besede in vedenja muslimanov. Njegova vloga je razlaganje božje besede, ki služi kot vzor muslimanom, saj sestavlja obsežno zbirko izrekov, ki zadevajo celotno človeško življenje v vseh vidikih.

Tudi drugi vir islamske tradicije, hadisi, velikokrat omenjajo ženske, vendar v nasprotju s Koranom njihova vsebina bistveno bolj postavlja v središče moške. Hassanova (v Rajšp, 2005: 247) trdi, da če Koran direktno ne opredeljuje žensk kot manjvredna in neenakopravna, so hadisi tukaj nedvoumni. Potrjujejo namreč vse tri trditve, za katere trdi Hassanova, da jih ne najdemo v Koranu in ki naj bi manjvrednost žensk potrjevale.

Obstaja več hadisov, ki zatrjujejo, da je bila ženska ustvarjena iz moškega rebra. Hadisi torej potrjujejo mit, da je bila ženska ustvarjena za moškega.

»Sporočam vam, da bodite do žensk pozorni glede na to, da je ženska ustvarjena iz krivega rebra /.../ Če ga bi poskušal poravnati, ga boš zlomil, če pa ga ne boš ravnal, bo ostalo ukrivljeno. Zatorej, bodite pazljivi z ženami!« (Memić, 1984: 87-88 v Harcet, 2007: 22).

V nasprotju s Koranom, ki pravi, da sta za izvorni greh kriva tako moški kot ženska⁸, hadisi krivijo za izvorni greh žensko. V enem izmed hadisov Sahih Muslima je zapisano, da je poslanec Mohamed rekel: *»Če ne bi bilo Eve, ženske ne bi bile nezveste svojim možem.«* (Wadud, 1999:25 v Harcet, 2007: 22).

Haditska literatura jasno in nedvoumno opredeljuje žensko kot satanovo sodelavko. Krivda spet pade na ženske. Eden izmed sahih, torej pristen hadis, pravi tako:

⁷ Suna ali sunet: jedro družbenih in pravnih islamskih tradicij, ki temeljijo na izrekih in dejanjih, kijih pripisujejo preroku Mohamedu. Bošnjaki uporabljajo besedo sunet

⁸ Za padec in pokorščino Stvarniku po Koranu ni kriva ženska, marveč ženska in moški nosita enako odgovornost (Koran 20:117-21).

»Ženske bodo večinske prebivalke v peklu, ker pogosto obrekujejo, zmerjajo in kolnejo in ker so nehvaležne svojim možem« (El Fadl, 2003:275 v Haret, 2007:22).

Primerjava Korana in hadisov nas pripelje do zaključka da slednji izražajo večjo stopnjo patriarhalizma. Rajšp (2005: 255) meni, da je to odraz specifične dobe, v kateri so nastajali. Trdi, da je ekspanzionizem kriv za prevzemanje moško dominirane kulture Bizanca in Perzije, ki temelji na neenaki moči spolov. Vse to pa se močno odraža v hadisih. Tako se v hadisih v vseh primerih, kjer je možna interpretacija, upoštevajo tista načela, ki so v interesu moških.

2.3 Šeriatsko pravo

Islamsko pravo ali šariat so za muslimansko skupnost pravila in način življenja, ki jih je svojim vernikom predpisal Alah. Šeriatsko pravo je svojevrsten moralni zakonik, ki pokriva širok spekter življenja muslimanov in ima dvojno vlogo: po eni strani predstavlja pozitivno zakonodajo, po drugi je temelj islamske kulture in islamske identitete.

Oblast in ljudstvo sta podrejena »Božjemu« pravu, ki ne izvira iz običajev in ni utemeljeno na razumu, politični primernosti ali družbeni koristnosti.

Islamsko pravo, kot ga poznamo danes, se je začelo oblikovati že v času življenja Mohameda, skozi stoletja se je preoblikovalo s pomočjo štirih sunitских šol prava⁹, ki so odigrale ključno vlogo v razvoju islamske pravne znanosti. Prvi in najpomembnejši vir šariata je Koran, drugi je suna.

V današnjem času je tradicionalno šeriatsko pravo v nekaterih islamskih državah še vedno del pravnega sistema. Prisotno je zlasti na področju osebnega statusa, ki ureja družinsko in dedno pravo, ter na področju pogodbenih razmerij. Drugi

⁹ – »Hanefijska šola: pri reševanju pravnih problemov so pripadniki te šole uporabljali metodologijo *kijas*. Metodologija njihovega dela temelji na sistemu, ki pravne rešitve išče najprej v Koranu, če jih tam ne najde, uporabi še druge pravne vire. Druga pravna osnova je *suna* (tradicija), tretja mišljenje Mohamedovih sodelavcev in nazadnje lastno razmišljanje.. Hanefijski šoli pripadajo zlasti muslimani iz Turčije, območja nekdanje Jugoslavije, Afganistana, Pakistana, Kitajske, Indije, Iraka kot tudi iz dela Egipta in Arabskega polotoka« (Kuhar, 2007:11 v Kuhelj in Halilivić, 2008:45).

– »Malikijska šola: metodologija njihovega dela je utemeljena na iskanju opore v Koranu, če rešitve ne najde tam, jo poišče v *suni*. Velik pomen pripisuje tradiciji. Malikijski šoli pripadajo muslimani v severni in zahodni Afriki« (Ibidem v: Kuhar, 2007. 12)

– »Šafijska Šola: Pri svojem delu združuje vplive hanefijske in malikijske šole. Za reševanje pravnih vprašanj uporablja racionalistični in tradicionalistični pristop. Rešitve išče v Koranu in *suni*. Šafijski muslimani živijo na območju južnega arabskega polotoka, vzhodne Afrike, Malezije, Tajske, Šri Lanke in Maldivov« (Ibidem v: Kuhar, 2007: 12).

– »Hanbelijska šola: njihova metodologija temelji na Koranu in *suni*. Pri šeriatskih pravnih rešitvah daje prednost *suni* pred analogijo. Danes živijo hanbelijski muslimani v Savdski Arabiji« (Kuhar, 2007:11 v Kuhelj in Halilivić, 2008.45).

pravni področji, kot sta kazensko in obligacijsko pravo, je večina islamskih držav modificirala z uporabo sekularne zakonodaje oziroma s sodobnejšo interpretacijo šeriatskega prava. Edini izjemi sta državi Iran in Savdska Arabija, ki imata še vedno v celoti uveljavljeno šeriatsko pravo.

Islamsko pravo je v večini islamskih državah aplicirano na področju družinskega prava, namreč družinsko pravo je izpeljano iz tradicionalnega šeriatskega prava. Zato lahko rečemo, da islamsko pravo oziroma šeriat močno vpliva na ženske in na njihovo vlogo v družini in družbi.

Šeriatsko pravo ureja organizacijo in sklenitev zakonske zveze. Po šeriatskem pravu so potrebni naslednji pogoji za zakonsko zvezo (Kuhelj in Halilivić, 2008: 46-47):

- »Svobodna izjava volje obeh strank. Soglasje lahko podata stranki sami ali njuna zastopnika, če sta obe stranki sposobni za sklenitev zakonske zveze. To pomeni, da morata biti polnoletna in duševno zdrava« (Grasman in David v: Kuhar, 2007: 22).
- Moški in ženska morata biti polnoletna. V primeru, da je eden od njiju mladoleten ali sta oba mladoletna oziroma duševno bolni, so skrbniki tisti, ki v imenu njiju sklenejo veljavno zakonsko zvezo. (Ibidem v: Kuhar; 2007: 22).
- Potrebna je tudi ustna izjava ponudbe za zakonsko zvezo. Da bi bila ponudba veljavna, mora biti sprejeta ob istem času in na istem kraju. (Haverić v: Kuhar, 2007: 22).

Ti pogoji kažejo, da je zakonska zveza v šeriatskem pravu in posledično v islamu enakopravna med moškim in žensko.

Nadaljnje šeriatsko pravo opredeljuje omejitve zakonske zveze glede na versko pripadnost posameznikov in posameznic. Šeriatsko pravo tako dovoljuje zakonsko zvezo med muslimanom in nemuslimanko. Edina omejitev je, da mora biti pripadnica krščanske ali judovske vere. Po drugi strani je zakonska zveza muslimanke z nemuslimanom prepovedana. Pogodba o taki zakonski zvezi ni veljavna. Muslimani utemeljujejo to prepoved z dejstvom, da v mešani zakonski zvezi moževa vera prevlada nad ženino. Muslimanka ne bi mogla izvrševati svojih verskih obredov in dolžnosti, kar je za muslimane nesprejemljivo. (Nasr v: Kuhar, 2007:30 v Kuhelj in Halilivić, 2008: 49-50). Tu bi lahko rekli, da je šeriatsko pravo ekstremno patriarhalno in ne dovoli enakopravnega položaja žensk.

Šeriatsko pravo določa ostre dolžnosti in pravice moških in žensk v zakonski zvezi:

Pravice in dolžnosti moža v zakonskem razmerju so (Kuhar, 2007: 27 v Kuhelj in Halilivić, 2008: 49-50):

- ženo mora opozarjati na osebno higieno,
- ima pravico do spolnih odnosov razen v primeru zdravstvenih razlogov,
- od žene zahteva, da ne zanemari islamskih dolžnosti kot so molitev in post,
- ženi ne dopušča, da ga ponižuje ali z žaljivkami njega, njegove sorodnike in prijatelje,
- opozarja ženo, če ta ne izpolnjuje dolžnosti, ki jih je kot žena in mati dolžna izvrševati,
- vzdrževati svojo ženo in po svojih finančnih zmožnostih,
- dati ženi poročno darilo,
- lepo in spodobno ravnati z ženo,
- sodelovati pri vzgoji otrok,
- ceniti in spoštovati ženino sorodstvo.

Pravice in dolžnosti žene v zakonski zvezi pa so (Kuhar, 2007: 27 v Kuhelj in Halilović, 2008: 49-50):

- samostojno razpolaga s svojim imetjem,
- se izobražuje in moralno izboljšuje po načelih islama,
- ne upošteva moža če ta od nje zahteva nekaj, kar je v nasprotju s šeriatskimi predpisi,
- varuje avtoriteto, čast in dostojanstvo svojega moža,
- dovoli mu intimni odnos, če ni upravičenega razloga ali šeriatske ovire, kot sta nosečnost in menstruacija,
- ne ravna nepremišljeno s skupnim premoženjem,
- vestno opravlja naloge, ki jih ima kot žena in mati,
- varuje potomstvo svojega moža in sodeluje pri vzgoji otrok.

Šeriatsko pravo natančno določa pogoje in način, na podlagi katerih je mogoča razveza zakonske zveze. Razveza je dovoljena in sprejemljiva le v skrajnih primerih, ko partnerja ne moreta več razrešiti svoje težave in spore. Če konfliktov ne moreta razrešiti je, po mnenju šeriatskega prava, ločitev manjše zlo kot nesrečen zakon. Le-ta lahko ima negativen vpliv na muslimansko skupnost. »Menijo, da vsak zakon ni nujno harmoničen, zato

prepoved razveze ni naravna, niti ne odgovarja naravi ljudi« (Kuhar, 2007 v Kuhelj in Halilović, 2008:51).

Šeriatsko pravo, podobno kot Koran, je v nekaterih primerih popolnoma enakopravno in senzibilno do vprašanja ženske enakopravnosti, v drugih pa ekstremno patriarhalno in zatiralsko do ženskega položaja v družbi in družini.

2.4 Ženska oblačila in pokrivala v islamski religiji

Ker je simbol naglavne rute oziroma hidžab najbolj povezan z reprezentacijo islamske ženske v zahodni družbi se mi zdi pomembno to tematiko obravnavati bolj podrobno.

Zakrivanje žensk pravzaprav ni islamskega izvora. To so počeli že predislamski Arabci, ker so želeli svoje ženske zaščititi pred pogledi tujcev, potencialnih sovražnikov. V tistih časih so bili različni napadi, ugrabitve in posilstva stalno prežeha nevarnost (Harcet, 2007: 61). Islamska vera tradicije zakrivanja žensk z naglavnimi rutami ni prekinila, ampak jo nadaljuje.

Če se najprej osredotočimo na primarni vir islamske tradicije, Koran, ugotovimo, da noben verz eksplicitno ne predpisuje prakse zastiranja. Kerševan in Svetličeva (2003 v Rajšp, 2005: 245) menita, da Koran daje le splošna napotke glede skromnosti in zadržanosti žensk pri razkazovanju telesa. Koran se na temo oblačil in zastiranja nanaša predvsem v naslednjem verzu:

»Vernicam reci, naj hodijo s spuščnim pogledom in naj pazijo na svoje sramne dele. Naj ne dovolijo, da bi se videlo kaj od njihovega okrasja – razen tega, kar je tako ali tako zunaj. Tančice naj imajo čez prsi, svojega okrasja pa naj ne kažejo naokrog! Kazati ga smejo le svojim možem, očetom, očetom svojih mož, svojim sinovom, sinovom svojih mož, svojim bratom, sinovom svojih bratov, sinovom svojih sester, svojim prijateljicam, svojim služabnicam, moškimi, ki ne potrebujejo ženske, in otrokom, ki še ne vedo, kje ima žena sramni del. Naj ne udarjajo s stopali, da bi se slišal žvenket nakita, ki je pod obleko. Vsi pa se pokesajte pred Gospodom, o verniki, in dosegli boste, kar želite.« (Koran 24:31 v Kerševan, Svetlič, 2003:138).

Tako kot pri koranskih verzih tudi v hadisih, v drugem viru islamske tradicije, naletimo na nejasnosti in dvoumnosti. Stopnja nejasnosti je najvišja v primerih, ko je govor o vrsti zastiranja oziroma o tem, katere dele telesa zastiranje zajema. Medtem ko pa je Koran nejasen, na koga se pokrivanje nanaša, na moške ali ženske, so hadisi tukaj popolnoma nedvoumni, saj več hadisov opredeljuje, da zastiranje velja za Mohamedove žene oziroma ženske:

»Pripoveduje Umar: Rekel sem, 'O Allahov Apostol! Dobri in slabi ljudje vstopajo vate, zato predlagam, da ukažem materam vernikov, da upoštevajo pokrivala.« (Rajšp, 2005: 247).

Tretji izmed najpomembnejših virov islamske tradicije, šeriatsko pravo na splošno ne določa konkretnega načina oblačenja in ne določa kaznovanja žensk, ki se ne zakrivajo. Po šeriatskem pravu je zakrivanje žensk le verska dolžnost vsake muslimanke (Kuhelj in Halilović, 2008: 52).

Kot lahko vidimo preko Korana, hadisov in islamskega prava, Islam dejansko ne določa konkretnega načina oblačenja, zato se način zakrivanja razlikuje od države do države in razlage posameznic.. Ženske se zakrivajo na najrazličnejše načine ali pa se tudi ne. Nekatere nosijo samo naglavno ruto, druge ohlapne obleke, ki prekrivajo celo telo razen obraza, tretje pa zakrivajo tudi svoj obraz. Tako na primer, v Egiptu, tradicionalne muslimanke nosijo dolge ohlapne obleke, glave pa si zakrivajo z naglavnimi rutami. V Iranu in Savdski Arabiji pa je s kazenskima zakonoma določeno obvezno nošenje naglavne rute za pripadnice islama kot pa tudi za druge ženske, ki niso pripadnice islama (Kuhar, 2007: 49 v Kuhelj, Halilović, 2008: 53). Način zakrivanja žensk je najbolj odvisen od lokalnih običajev in odločitve posamezne ženske.

3 Islam skozi prizmo zahodne družbe

Po pregledu glavnih svetih spisov in zakonov islama lahko vidimo, kakšen je položaj ženske v islamski veri. Da bi nadaljnje preučili percepcijo položaja islamske ženske v zahodni družbi, moramo najprej opredeliti, kakšna je pristnost islama v zahodnih družbah, kakšen je pogled zahoda na islamsko religijo ter različne teorije, ki razlagajo to percepcijo oziroma pogled.

Že pri postavitvi te naloge lahko vidimo prvi problem, saj je med izrazoma Zahod in islam vidna asimetrija. Zahod je geografski in kulturni izraz, ime prostora, islam pa predstavlja religijo. Tako takoj vidimo, da so odnosi med tema dvema civilizacijama nadvse specifični in kompleksni.

3.1 Prisotnost islama v zahodnih družbah

Islam je v zahodni družbi prisoten že veliko časa. Po zgodovinskih podatkih so Arabci že leta 716 zasedli skoraj celoten Pirenejski polotok in del južne Francije.

Danes muslimani sestavljajo približno šest odstotkov evropskega prebivalstva. Po podatkih ameriškega *Pew Research Centra*¹⁰ je leta 2010 v Evropi vključno z evropskim delom Rusije, živelo okoli 44 milijonov muslimanov, kar predstavlja šest odstotkov evropskega prebivalstva.

Zgodovinsko lahko evropske muslimane razdelimo v dve skupini. V prvi so muslimani, ki na stari celini živijo že stoletja. Tu gre večinoma za dežele na Balkanu oziroma v vzhodnem Sredozemlju, ki so bile nekdanj del Osmanskega cesarstva: Albanija, Kosovo, Bosna in Hercegovina, Makedonija, Črna gora, Srbija, Grčija in Ciper. Balkanski in ruski muslimani imajo dva različna etnična izvora: na eni strani gre za prebivalce, ki so se v času turške vladavine spreobrili v islam (predvsem Albanci in Bošnjaki), po drugi strani pa za Turke, ki so prišli na Balkan in Ciper v času turških osvajanj.

Med avtohtone muslimane, če jim tako rečemo, spadajo muslimani, ki živijo v evropskem delu Rusije: večinoma gre za muslimane, ki so kavkaškega ali srednjeazijsko-turškega izvora.

Drugo skupino evropskih muslimanov sestavljajo muslimani iz drugih celin, tj. Afrike in Azije, ki so se začeli pred desetletji priseljevati v industrializirane zahodnoevropske države: Alžirci in drugi prebivalci; Magreba na primer v Francijo, Turki v Nemčijo, Pakistanci in Bangladeševci v Veliko Britanijo, itd.

¹⁰ Pew research center je organizacija, ki izvaja raziskave javnega mnenja na področju socialnih vprašanj, politike, religije in demografske statistike.

3.2 Odnos zahodne družbe do islama: statistike

Evropski center za nadzor rasizma in ksenofobije¹¹ ugotavlja, da je islamofobija¹² razširjena širom Evrope, čeprav so percepcije muslimanov različne.

Raziskava Poljskega centra za javno mnenje leta 2015 (Feliksiak, 2015) je pokazala, da ima skoraj polovica Poljakov negativni pogled na Islam in muslimansko skupnost. Še več, tri četrtine anketirancev je izjavilo, da so muslimani netolerantni do njih in njihovega načina življenja in da islam spodbuja nasilje bolj kot druge religije.

Tudi prebivalci Italije in Grčije po raziskavah javnega mnenja¹³, niso naklonjeni muslimanom in islamski religiji. Nasprotno kažejo raziskave v drugih državah, kot so Španija, Nemčija, Velika Britanija, kjer ima večina prebivalcev pozitivno mnenje o islamski veri.

Kljub temu rezultati Pew research centra v letu 2015 kažejo, da je islamofobija v porastu v Evropi. V zadnjih letih se je negativna percepcija islama in muslimanov povečala dvakratno v Španiji, v Franciji in Nemčiji, kjer sta največji populaciji muslimanov v Evropi (približno dvajset odstotkov).

To raziskavo podpirajo tudi raziskave javnega mnenja¹⁴ o nošenju naglavne rute v Franciji, Veliki Britaniji, Španiji in Nemčiji. Francoska širša javnost se skoraj soglasno, s 83 odstotki, strinja, da bi morala biti nošnja naglavnih rut muslimank prepovedana v javnost. Podobne rezultate so dobili v preostalih treh državah, kjer so anketiranci večinsko odgovorili, da podpirajo prepoved nošnje naglavne rute.

Sodeč na statistiko in raziskave lahko rečemo, da ima Evropa ambivalenten odnos do islama in muslimanske skupnosti. Po eni strani statistike kažejo na povečanje pozitivnega mišljenja in odnosa do Islama, po drugi strani pa postaja evropsko prebivalstvo čedalje bolj islamofobično. Glede na rezultate anket in tem, ki se ponavljajo v diskusijah glede islama, lahko še posebej izpostavimo problematiko nošenja naglavnih rut in s tem tudi problematiko muslimanskih žensk.

Da bi statistične podatke bolje razumeli in interpretirali so potrebne študije in teorije, ki skušajo te okoliščine in rezultate pojasniti.

¹¹ The European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC).

¹² Pojem razložen na straneh 24-25.

¹³ <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/07/19/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe>

¹⁴ <http://www.pewglobal.org/2010/07/08/widespread-support-for-banning-full-islamic-veil-in-western-europe/>

3.3 Orientalizem

Lahko bi rekli, da je Saidova teza orientalizma ena izmed najbolj znanih tez, ki pojasnjuje odnos Zahoda do islama in Orienta.

Sam koncept orientalizma je uvedel Edward Said v svoji knjigi *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. V njej Said poda kritiko zahodocentričnega orientalizma kot »stila mišljenja, ki temelji na ontološki in epistemološki distinkciji med Orientom in Okcidentom« (Said, 1996: 13). Obenem gre v ožjem konkretnem smislu za izvajanje prevlade Zahoda nad Vzhodom.

Orientalizem razume kot oblikovanje posameznih posplošitev, prek katerih se reproducira globalna kulturna hegemonija¹⁵. Osrednja ideja Saidove teorije o orientalizmu je, da znanje Zahoda o Vzhodu ne temelji na dejstvih in realnosti o sami kulturi Vzhoda, ampak na različnih stereotipih o Orientu in orientalskih kulturah, ki jih ima Zahod in prek katerih vidimo vzhodne družbe kot medsebojno enake in hkrati različne od zahodnih družb.

Po Saidu se je moderni orientalizem začel oblikovati z začetkom evropske kolonizacije, preostalega sveta, še posebej kolonizacije Anglije in Francije, ko sta prišli v stik z domnevno manj razvitimi družbami Vzhoda. Evropejci so te vzhodne kulture razumeli kot eksotične in o njih oblikovali znanost o Orientu in Orientalcih. Le-ta je temeljila na želji oziroma težnji Zahoda po moči in lastni večvrednosti.

Orientalizem se je razvil preko več akademskih disciplin, ki so med seboj sodelovale in sporazumno delovale v imenu enega cilja: zagotoviti premoč Zahoda.

Tako je Zahod ustvaril sliko Orientalca, ki naj bi bil manj umsko razvit, katerega inteligenca je na nižji ravni, ki je prostaški, divjaški, otroški, ki nima razvitega logičnega razmišljanja ter je vraževeren in naiven.

Said tega pojava ne obsoja samega po sebi – pravi namreč, da je naravno za vse kulture, da razlagajo tuje, drugačne kulture skozi svoje oči. Problem pri orientalizmu je, da Zahod ne dojema Orienta kot le drugačno kulturo, ki jo razlaga na svoj način. Zahod zelo prevzetno dejansko predstavlja Orient kot del svoje kulture, svoj sestavni del, del ki mu pripada in ki mu vlada ter ga nadzoruje, upravlja ter spreminja.

Said (1996: 351-355) se v svoji knjigi ukvarja z modernim orientalizmom, ki se je osredotočil predvsem na islam in arabsko kulturo. Poimenuje ga islamski orientalizem. Trdi, da je postal arabski musliman močan lik v ameriški popularni kulturi, hkrati pa v akademskem svetu in

¹⁵ Hegemonija ali nadvlada, prevlada, je političen, kulturni ali ekonomski vpliv ali dominacija enega naroda, družbe ali skupine nad drugim.

svetu politike, še posebej po 2. svetovni vojni. Arabec je prikazan kot nekaj grozečega. V popularni kulturi je prikazan razuzdan, nepošten, krvoloč, izdajalski in sadističen. V medijih je prikazan kot masa ljudi. Nikoli ni prikazan kot posameznik, ni individualnosti ali osebnih značilnosti, le množično besnenje ali beda. Said pravi, da za vsemi temi podobami leži grožnja džihada oziroma strah, da bodo muslimani zavzeli svet.

3.4 Trk civilizacij

Tezo spopada civilizacij, ki je dvignila veliko prahu, zlasti v akademskih krogih, je objavil Samuel P. Huntington leta 1993 v reviji *Foreign Affairs*. V ospredju teze je bila predpostavka, da bo temeljni vir konfliktov v prihodnosti kultura in ne ideološki ali ekonomski razlogi. Zgodil naj bi se spopad civilizacij. Huntington trdi, da bo civilizacijska identiteta v prihodnosti najpomembnejša. Ker se civilizacije razlikujejo v jeziku, zgodovini, kulturi, tradiciji in še pomembnejše religiji, Huntington navaja, da bodo medcivilizacijski konflikti čedalje pogostejši, nasilnejši in kompleksnejši od konfliktov med subjekti znotraj ene civilizacije. Pravi tudi, da bo osrednji konflikt na relaciji Zahod proti Islamu.

Veliko zahodnjakov je mnenja, ali pa trdijo, da Zahod nima problema z islamom, ampak z islamističnimi skrajneži in teroristi. Ampak stoletja zgodovine kažejo drugače. Razmerje med islamom in krščanstvom in zahodom je bilo pravzaprav pogosto daleč od idealnega. Vsak je bil za drugega drugi. John Esposito (1992: 46 v Huntington, 2005: 264) pravi, da obe civilizaciji skozi stoletja tekmujeta med sabo, občasno se zapletata v spopad za moč in zemljo. Po Huntingtonu vzroki za ta vzorec konfliktov ne ležijo v prehodnih pojavih, kakršna sta krščanska gorečnost v dvanajstem stoletju ali muslimanski fundamentalizem v moderni dobi. Ponavljajoči se konflikti med Zahodom in islamom izhajajo iz narave obeh religij in civilizacij, ki temeljijo na njiju. Konflikti izhajajo obenem iz razlik in podobnosti obeh civilizacij. Na eni strani se muslimanski koncept islama kot načina življenja, ki prerašča religijo in jo povezuje s politiko, ne ujema z zahodnokrščanskim konceptom ločene države od cerkve. Po drugi strani sta tako islam kot krščanstvo, ki je temelj zahodne civilizacije, monoteistični in univerzalistični religiji, kar pomeni, da se med seboj izključujeta in ne priznavata kot pravi in edini veri (Huntington, 2005: 263-274).

Kljub tej tezi to ne zadosti popolni razlagi za ponovni in okrepljeni konflikt med islamom in Zahodom v zadnjih desetletjih. Huntington navede več vzrokov za obnovljeni konflikt med islamom in Zahodom, ki se skrivajo v temeljnih vprašanjih moči in kulture. Kot prvega izmed vzrokov navaja naraščanje muslimanskega prebivalstva, kar je povzročilo veliko demografskih premikov in sprememb na trgu delu. Kot drugi razlog navede islamski problem. Islamski »problem« se kaže v prodornem kulturnem, družbenem in političnem preporodu islama v muslimanskem svetu ter hkratnem zavračanju zahodnih vrednot in institucij. Medtem ko Azijci zaradi gospodarskega razvoja postajajo vse samozavestnejši, se muslimani množično obračajo k islamu kot viru identitete, smisla, stabilnosti, legitimnosti, razvoja, moči in upanja, ki ga izraža slogan Islam, je rešitev. Ta islamski preporod je po svoji obsežnosti in globini najnovejša stopnja prilagajanja islamske civilizacije Zahodu. Prizadevanje, da bi našli rešitev v islamu in ne v zahodnih ideologijah. Pooseblja sprejemanje modernosti, zavračanje zahodne kulture in ponovno predanost islamu. Preporod se v vsakdanjem življenju kaže v povečani rabi verskega jezika in simbolizma, v širjenju islamske izobrazbe in v večjem upoštevanju islamskih pravil družbenega vedenja. Ta preporod je dal muslimanom novo samozavest, da verjamejo v posebnost in vrednost svoje civilizacije in njenih vrednosti v primerjavi z Zahodom. Tretji razlog, ki ga navede Huntington, je prizadevanje Zahoda, da bi njegove vrednote in institucije postale univerzalne z namenom, da bi obdržal svojo vojaško in gospodarsko premoč. Navsezadnje omeni tudi okrepljene stike med muslimani in zahodnjaki zaradi množičnih migracij, saj njihovo mešanje sproža v obojih nov občutek lastne identitete in zavesti, kako se ti identiteti razlikujeta in si nasprotujeta (Huntington, 2005: 135-148, 263-275).

Če strnemo Huntingtonovo mišljenje, lahko rečemo, da pravi problem Zahoda ni islamski fundamentalizem, ampak je islam sam, ki je čisto drugačna civilizacija in katere prebivalci so prepričani o večvrednosti svoje kulture. Problem za islam ni vojska Zahoda, ampak je Zahod, drugačna civilizacija, katere prebivalci so prepričani o univerzalnosti svoje kulture in ki verjamejo, da morajo svojo kulturo razširiti po celem svetu.

3.5 Islamofobija

»Fobija je motnja, pri kateri oseba doživlja pretiran in neracionalen strah pred specifično situacijo, predmetom ali dejavnostjo (višina, grmenje, letenje, nekatere živali, ostri predmeti, kri, zaprti prostori ...), kar ovira, ali onemogoča normalno delovanje pri vsakodnevnih dejavnostih« (<http://www.psihoterapija-ordinacija.si/sl/dusevne-motnje/anksiozne-motnje/64-specificne-fobije.html>).

Obstajajo še druge vrste fobij, ki predstavljajo neki negativen stereotip¹⁶, katerega ljudje pripisujejo določeni skupini ljudi – recimo homofobija, ksenofobija in islamofobija.

Termin »islamofobija« je prvič uporabil Etienne Dinet leta 1992 (Hasan, 2012: 65), definiran je bil v poročilu iz leta 1997 » Report of Runnymede Trust Commission on British muslims and Islamophobia«. Islamofobija je definirana kot neutemeljena sovražnost in pretiran strah usmerjen proti islamu in muslimani. Izvira iz negativnih stereotipov in predsodkov o islamski religiji ter povzroča diskriminacijo in marginalizacijo muslimanov iz socialnega, političnega in javnega življenja. V poročilu so navedli glavne islamofobske predsodke, ki jih ima zahod do islama (<http://crg.berkeley.edu/content/islamophobia/defining-islamophobia>):

- islam je monolitna kultura, ki se ne more adaptirati drugim kulturam in spremembam v svetu,
- islam ima drugačne vrednote kot druge glavne religije na svetu,
- islam je nasproten Zahodu; je barbarski, arhaični in iracionalen,
- islam podpira nasilje in teroristična dejanja,
- islam je nasilna politična ideologija.

Sam termin islamofobija je sporen, saj je velikokrat uporabljen za različne pojave. Kljub temu se še zmeraj pogosto uporablja v medijih, akademskih in političnih krogih ter v vsakodnevnem pogovoru. V splošnem označuje iracionalen strah proti islamu.

Čeprav nestrpnost do islama obstaja že vrsto let, se na islamofobijo gleda kot sodobni pojav zahodne družbe, ki se je še posebej razširil v desetletju po terorističnih napadih¹⁷ leta 2001 v New Yorku.

¹⁶ Stereotipi so veljavne, stabilne, enostavne, posplošene konotacije, ki se nanašajo na posameznike ali skupine. So nepreverjene in površne sodbe (Ule, 2009).

¹⁷ Teroristični napadi 11. septembra 2001 so bili koordinirani teroristični napadi v ZDA, ki jih je z ugrabljenimi letali domnevno izvedla teroristična skupina Al Kaida.

Vsakoletne raziskave organizacije »Pew research center« kažejo, da je največjo porast islamofobije in islamofobnih dejanj opaziti v desetletju po teh napadih. Poročili Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije iz leta 2002 in 2007 zapisujeta, da je islamska skupnost postala tarča povečane sovražnosti v vseh članicah Evropske unije. Najpogosteje pa so bili žrtve napadov tisti muslimani, ki so kazali svojo versko pripadnost navzven, se pravi predvsem s hidžabom oziroma tradicionalnim muslimanskim oblačilom. Hidžab je tako postal ne samo opomnik na teroristične napade ampak je postal simbol islama, tujega, Drugega in nasprotje Zahoda. Ker pa so najbolj pogoste nositeljice hidžaba ali pa vsaj najbolj vidne, muslimanske ženske, so tudi te postale simbol islama in njihova domnevna zatiranost temeljni element islamofobije (Hasan, 2012: 57).

Drugi simbol islama, ki je pod napadom islamofobičnih napadov pa so džamije. Tako so države, ki imajo džamije poročale o povečanju napadov na te omenjene stavbe. Tiste države, kjer pa je bila džamija v teku gradnje pa so poročale o močnem nasprotovanju njeni izgradnji. Podobno situacijo lahko opazimo tudi v Sloveniji.

3.6 Vpliv medijev

Ob omenjenih teorijah o odnosu Zahoda in islama moramo omeniti tudi vpliv medijev, ki nedvomno vplivajo na le-te. Čeprav namen diplomske naloge ni analizirati reprezentacijo islama v medijih in njegovih posledic, se mi zdi pomembno poudariti močan vpliv medijev na percepcijo islamske civilizacije na Zahodu.

Džambegovič (2013 v Libić, 2016:30) je v svoji raziskavi leta 2013 ugotovil, da v Veliki Britaniji 57 odstotkov anketirancev o islamu izve preko televizije, 41 odstotkov preko časopisov in le 3 odstotki preko reprezentativnih virov, kot je islamska skupnost.

Lahko bi rekli, da imajo mediji ključno vlogo pri dojetanju in razumevanju sveta in s tem tudi islama, saj mediji oblikujejo javna mnenja in zakrivajo določene realnosti s svojo cenzuro.

Veliko raziskav v zadnjih letih je prišlo do istih zaključkov, in sicer, da v zahodnih medijskih diskurzih prevladujejo negativne reprezentacije islama. O muslimanih in islamu se največkrat poroča v zvezi s terorizmom, nasiljem, verskim fanatizmom in zatiranjem žensk.

Melanie Becker in Yasemin El-Menouar (2010 v Banko, 2011: 19-20) sta v raziskavi ugotovili, da nemški mediji izpostavljajo predvsem zatiranje žensk v islamu in fundamentalistično šolo islama. Tudi Nickels in drugi (2010 v Banko, 2011: 19-20) so v študiji med leti 1974 in 2004 ugotovili, da britanski mediji najpogosteje povezujejo islam z

nasiljem, terorizmom in napadi. Sides in Kimberly sta prišla do podobnih rezultatov pri ameriških medijih, ki tako kot britanski mediji muslimane največkrat označujejo kot teroriste, ekstremiste.

Quraishy (2001 v Benko, 2011: 19) v svoji raziskavi izpostavlja, da je zelo težko najti medijske prispevke, ki bi opisovali islamsko umetnost, kulturo, filozofijo, poezijo ali bi predstavljali splošno znanje o islamski religiji in kulturi.

Takšne reprezentacije v zahodnih medijih le povečujejo razkol med islamom in Zahodno civilizacijo in onemogočajo, da bi se dokopali do jasne in resnične predstave o islamu.

Slovenski mediji sledijo trendom zahodnih medijev. Islam predstavljajo v negativni luči. Pašić (2005: 113-118) po analiziranju glavnih slovenskih časnikov, kot so Delo, Večer, Slovenske novice in Dnevnik ugotavlja, da skoraj devetdeset odstotkov člankov iz slovenskega tiska piše o islamu s predsodki in nepreverjenimi informacijami. Najpogostejše predsodke in stereotipe, ki jih predstavljajo slovenski mediji, razdeli v več kategorij, in sicer globalni strah pred islamom, zatiranje žensk, podpiranje terorizma in povezanost islama s sektami.

Tudi Bervar (2009 v Benko, 2015: 21) je kritičen do slovenskih medijev in njihove reprezentacije islama. Trdi, da mediji uporabljajo za to tematiko neizkušene novinarje, ki kopirajo izjave drugih medijev ali drugih samoklicanih ekspertov o islamu brez, da bi sami preverili informacije. To vodi v neresnične, izkrivljene informacije in reprezentacije islama ter njegove kulture.

4 Islam in položaj ženske v njem skozi prizmo slovenske družbe

Islam je, po zadnjem popisu¹⁸, druga največja religija v Sloveniji, takoj za krščanstvom. Pripadniki islamske vere v Sloveniji so največkrat Bošnjaki, sledijo jim Makedonci, Turki in Albanci. Muslimani so v večjem številu prisotni na slovenskem ozemlju zadnjih štirideset let in so organizirani kot institucija. Kljub temu nimajo svojega prostora za molitev, torej džamije, kar priča o zadržkih slovenske širše javnosti in politike proti islamu in muslimanski skupnosti.

Gradnja mošeje v Ljubljani in problematika muslimanov v Sloveniji je pereča tema v zadnjih letih, ki se je ponovno obudila in z njo tudi problematika pripadnic ženskega spola te vere predvsem v luči begunske krize in številnih terorističnih napadov v večjih evropskih mestih. Študij o tem pojavu in problematiki je relativno malo. Zato je ta tema še posebej aktualna in potrebna nadaljnje raziskave.

Pri raziskovanju sem se osredotočila, na to, kako slovenska družba¹⁹ percipira položaj žensk v islamski religiji. Da bi lahko kvalitetno analizirala, moram najprej osvetliti sam razvoj islamske skupnosti v Sloveniji in kakšen je odnos slovenske družbe do te skupnosti.

4.1 Skupnosti muslimanov v Sloveniji

Zgodovinski razvoj islamskega učenja prisotnosti ideje islama in muslimanov na področju Republike Slovenije lahko razdelimo v več faz (<http://www.islamska-skupnost.si/o-islamski-skupnosti-v-sloveniji/>).

Prva je povezana s šestnajstim stoletjem in upadi Osmanske vojske na določena področja slovenskega ozemlja. To je pustilo močne posledice v zgodovinskem spominu ljudi v Sloveniji kot tudi na akademskih področjih: književnosti, zgodovine, umetnosti in na odnosu do religije islama in muslimane nasploh. To nam dokazujejo mnoga dela v slovenščini. Tako je za obdobje od 16. stoletja pa skoraj do konca 19. stoletja viden in dominanten odnos do Turkov kot nosilcev in predstavnikov islama.

Druga faza je po Avstro-Ogrski okupaciji Bosne in Hercegovine leta 1878, ko so bosanski muslimani prvič postali člani evropskega kulturnega okolja. V tem obdobju so bosanski muslimani živeli v istem Carstvu kot prebivalstvo v Sloveniji – v Avstro-Ogrski. Takrat so se muslimani soočili s krščansko evropsko kulturo, spoznali so se z novim, do takrat še neznanim svetom in doživeli nekakšno vrsto kulturno civilizacijskega šoka. To nam

¹⁸ Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002.

¹⁹ Pod pojmom slovenska družba so mišljeni prebivalci oziroma državljani Republike Slovenije.

dokazujejo mnoga dela, vprašanja in dileme, ki so jih napisali muslimanski avtorji v bosanskem jeziku, turščini in nemščini.

Tretja faza je jugoslovansko obdobje, ki je trajalo krajše časovno obdobje, s krajšimi prekinitvami od leta 1918 do leta 1991. Prve skupine muslimanov so prihajale v Slovenijo v obdobju Jugoslavije, torej od leta 1918 do leta 1941. Precej močnejši val ekonomske migracije pa se je zgodil šele po drugi svetovni vojni. Največje število muslimanov je prišlo iz Bosne in Hercegovine. Konec šestdesetih let 20. stoletja se je v Slovenijo priselilo veliko število muslimanov Albancev iz Makedonije in s Kosova. Muslimansko skupnost so dodatno dopolnili še muslimani iz Makedonije, Goranci, Turki, Arabci, itd. V istem obdobju se je uradno ustanovila institucija muslimanske skupnosti v Sloveniji.

Četrta faza je od osamosvojitve Republike Slovenije do danes. Po osamosvojitvi Slovenije se je muslimanska skupnost leta 1994 odcepila od Hrvaške in ustanovila lastno skupnost²⁰, ki se je poimenovala Islamska muslimanska skupnost v Sloveniji. Od te se je leta 2006 ločila Slovenska muslimanska skupnost, ki je manjša izmed dveh islamskih verskih organizacij v Sloveniji. Ena najpomembnejših nalog, s katero se ukvarjata islamski skupnosti, od tedaj je gradnja islamskega centra v prestolnici Slovenije.

4.2 Odnos slovenske družbe do islama

O odnosu slovenske družbe do islama in muslimanske skupnosti je napisano malo. To pomanjkanje je še posebno zanimivo glede na že omenjeno dejstvo, da je islamska skupnost v Sloveniji prisotna vrsto desetletij.

Redke študije, ki se ukvarjajo z dotično problematiko, so prišle do podobnih ugotovitev.

Tako Pašić (2002: 112) ugotavlja, da imajo muslimani težave z javnim mnenjem, saj je slovenska islamofobija močna, čeprav večina prebivalcev Slovenije o islamu in Koranu ne ve veliko. Tudi pri raziskavah slovenskih medijih ugotavlja, da 88 % člankov iz slovenskega tiska piše o islamu s predsodki, nepreverjenimi informacijami, pristranskim zavajanjem javnosti in z lažmi. Ta negativna predstavitev islamske družbe kot nasprotje demokratične, pravične, enakopravne do žensk, strpne družbe, se je, kot pravi Pašić, v slovenski javni razpravi dodobra izoblikovala pri vprašanju gradnje džamije. Poudarja tudi pomembnost terorističnih napadov v ZDA za razvoj negativnih stališč do muslimanov v Sloveniji, ko so se stereotipi o islamu v slovenskem dnevnem tisku še okrepili.

²⁰ Islamska skupnost v Republiki Sloveniji; (kratica ISRS) je največja muslimanska skupnost v Sloveniji in druga največja verska skupnost (za rimskokatoliško).

Srečo Dragoš, ki je kot član skupine za spremljanje nestrpnosti v okviru Mirovnega inštituta med drugim analiziral politično stališče do muslimanov na slovenskem, ugotavlja, da je značilnost slovenske politike ta, da se o kočljivih temah in tako tudi o islamu nerada izreka, (Dragoš, 2003: 47). Dragoš trdi, da nestrpnosti do islamstva niso povzročili dogodki 11. septembra, temveč je v Sloveniji že od prej, saj je prizadevanje za izgradnjo džamije staro že trideset let in vsi poskusi določitve lokacije za ta objekt so propadli.

Tudi Anja Zalta (2007) je v svoji anketi prišla do podobnih rezultatov. Ugotavlja, da večina muslimanov, živečih v Sloveniji, meni, da je odnos slovenske javnosti do muslimanov slab. Izpostavljajo probleme netolerantnosti, nepoznavanja islama, enačenje islama s terorizmom, strah, predsodke ter stereotipe o zatiranju žensk in poligamije.

Glede na te študije in raziskave slovenske javnosti o islamu v Sloveniji bi lahko trdili, da se slovenske predstave o islamski religiji in kulturi v grobem ne razlikujejo od splošnih zahodnih predstav. Tako kot na Zahodu se v Sloveniji pri razpravljanju o islamu na Zahodu najbolj pokaže pomanjkanje vedenja o islamski religiji in tradiciji.

Nina Vobič Arlič (2009: 115-118) opozarja na posebne lastnosti slovenskega in balkanskega prostora. Trdi, da pri vprašanju islama v Sloveniji ni pomembno samo vprašanje zahodnega pogleda na islam, ampak zadeva tudi vprašanje civilizacijske pripadnosti. Ugotavlja, da je nasprotovanje islamu orodje umeščanja Slovenije v krščansko Evropo in na Zahod.

Ker je 96 % muslimanov s Sloveniji Bošnjakov, vsak diskurz o muslimanih v Sloveniji poleg omenjenega orientalizma, kot je koncept zasnoval Edward Said, v sebi združuje še diskurz o Balkanu. Balkan v slovenskem nacionalnem diskurzu ohranja status »bližnjega drugega« (Čepič in Vogrinčič, 2003 v Arlič, 2009:117). Todorova (Todorova, 2001:46 v Arlič, 2009: 117), trdi, da »[r]azlog za to tiči v skupnem absolutnem drugem – islamu, Orientu. Kar Balkan torej povezuje z Evropo, je dejstvo, da naj bi bila percepcija otomanske dediščine tudi osrednji vir jamstva za obstoj družbene ureditve balkanskih držav, saj se jo opisuje kot 'najbolj žalostno in najmračnejše' obdobje« v zgodovini Balkana. Balkan se je tako izoblikoval predvsem kot mejno območje med islamom in krščanstvom. Pravoslavja namreč kljub sovraštvu, ki ga je zbuvalo med katoliki, niso pojmovali kot vero na prehodu med islamom in katolištvom, navadno so poudarjali nepremostljivo oviro med krščanstvom (tudi njegovo pravoslavno različico) in muslimansko vero« .

Gingrich (1998: 121-126 v Arlič, 2009: 117-118) v zvezi s tem govori o obmejnem orientalizmu. Skladno s Saidovo (1996) teorijo naj bi šlo za orientalistične diskurze, ki so nastali na tistih območjih evropske periferije, ki so bila v preteklosti v neposrednih odnosih z

muslimanskimi imperiji, kakršen je recimo otomanski. V teh regijah, torej tudi v Sloveniji, naj bi bil orientalizem bogato prisoten predvsem v ljudski in popularni kulturi. Šlo naj bi za »relativno koherenten niz metafor in mitov«, ki je zgrajen na mitu o neskončni vojni med krščanstvom in islamom in obrambi krščanske vere. V teh reprezentacijah je islam potem takem izenačen z vojnam in roparji, v novejši različici pa tudi s terorizmom.

Če vzamemo še študije in raziskave o problematiki, ki je osrednja v tej diplomski nalogi, in sicer problematika žensk v islamski religiji, ugotovimo, da je le-teh v Sloveniji zelo malo. Pravzaprav sem zasledila le eno, in sicer diplomsko delo Sabine Libić (2016), v katerem avtorica ugotavlja, da je položaj muslimank, predvsem pokritih muslimank v Sloveniji zaskrbljujoč. Preko osebnih intervjujev je ugotovila, da je pokritih muslimank v Sloveniji ekstremno malo, saj velja prepričanje, da so pokrite muslimanke diskriminirane, etiketirane, zaznamovane in jim je onemogočeno dobiti zaposlitev zaradi svoje pripadnosti islamski veri. Tako se večina muslimanskih žensk odloči, da ne bodo pokrite ali se za to odločijo šele po upokojitvi. Takšno prepričanje in delovanje muslimanskih žensk velja predvsem zaradi osebnih izkušenj iz tujine ali doma.

Tiste, ki prakticirajo islamsko obvezo hidžaba, torej pokrivanje z ruto so naletele na vrsto nevšečnosti in diskriminatornih vedenj s strani javnih institucij. Tako sta dve izmed intervjuvanki v Libićevi raziskavi povedali svojo izkušnjo z javno upravo, kjer so jima zavrnila fotografije za osebni dokument in voziško dovoljenje, saj sta na njih bili slikani z naglavno ruto, kljub temu, da po Pravilniku o izvrševanju zakona o osebni izkaznici iz leta 2013 pokritim ženskam v Sloveniji dovoljeno, da so na fotografiji v osebni dokumentu, voziškem dovoljenju, potnem listu ali katerem koli drugem dokumentu slikane z naglavno ruto, saj je v tem primeru naglavna ruta sestavni del verskih oblačil. Še bolj problematičen je primer muslimanke, ki je bila aretirana zaradi tega, ker se je pojavila z naglavno ruto pred blokom, v katerem je živela.

4.3 Položaj žensk v islamski religiji skozi prizmo slovenske družbe

Za raziskovanje vprašanja, kako vidi slovenska družba ženske v muslimanski skupnosti in njihov položaj v le-tej, sem uporabila anketni vprašalnik, katerega sem ustvarila na spletni strani »1ka spletne ankete«. V anketi so tako zaprta kot odprta vprašanja, kar mi je omogočilo kvalitativno in kvantitativno obdelavo.

Anketo sem objavila na različnih spletnih portalih, med njimi Facebook ter razne spletne skupine in jo pošiljala znancem preko elektronske pošte. Skušala sem zajeti reprezentativni vzorec slovenskih državljanov, torej posameznike obeh spolov, vseh starosti in z različnih okolij, da bi dobila jasno sliko širše slovenske družbe. V teku raziskovanja, torej od 10. julija do 20. avgusta 2016, sem dobila 107 ustreznih anketirancev in anketirank.

4.3.1 Demografski podatki

<i>Spol</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>
Moški	31	29 %
Ženski	76	71 %
Skupaj	107	100 %

Tabela 1: Spolna sestava anketirancev

<i>Starostna skupina</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>
Do 20 let	7	7 %
21 - 40	87	81 %
41-60	12	11 %
Od 61 let	1	1 %

Tabela 2: Starostna sestava anketirancev

Anketni vprašalnik je skupaj rešilo 107 posameznikov in posameznic. Od tega je bilo 31 žensk in 76 moških. Večina posameznikov, kar 81 %, je bila v starostni skupini od 21 do 40 let, 7 % jih je bilo starih pod 20 let, 11 % med 41 in 60, ena oseba je bila stara nad 61 let.

Kot je razvidno iz podatkov sem imela največ težav pri reprezentivnosti vzorca pri starostni skupini in spolu. To bi lahko delno pojasnila, s preprostim odgovorom, in sicer, da sem anketo delila na spletnih portalih, kjer večinoma sodeluje mladina. Čeprav sem skušala najti

starejše anketirance pa le-ti velikokrat niso imeli časa ali niso znali uporabljati interneta oziroma računalnika.

<i>Izobrazba</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>
Srednja šola ali manj	40	37%
Več kot srednja šola	67	63%

Tabela 3: Izobrazba anketirancev

<i>Okolje bivanja</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>
Mesto	60	56 %
Predmestje	11	10 %
Podeželje	36	34 %

Tabela 4: Okolje bivanja anketirancev

Pri izobrazbi in okolju bivanja so anketiranci sorazmerno porazdeljeni. Malo več kot polovica anketiranih ima visokošolsko izobrazbo, 37 % jih ima srednješolsko izobrazbo ali manj. Tudi malo več kot polovica živi v mestu, drugi živijo v predmestju ali na podeželju.

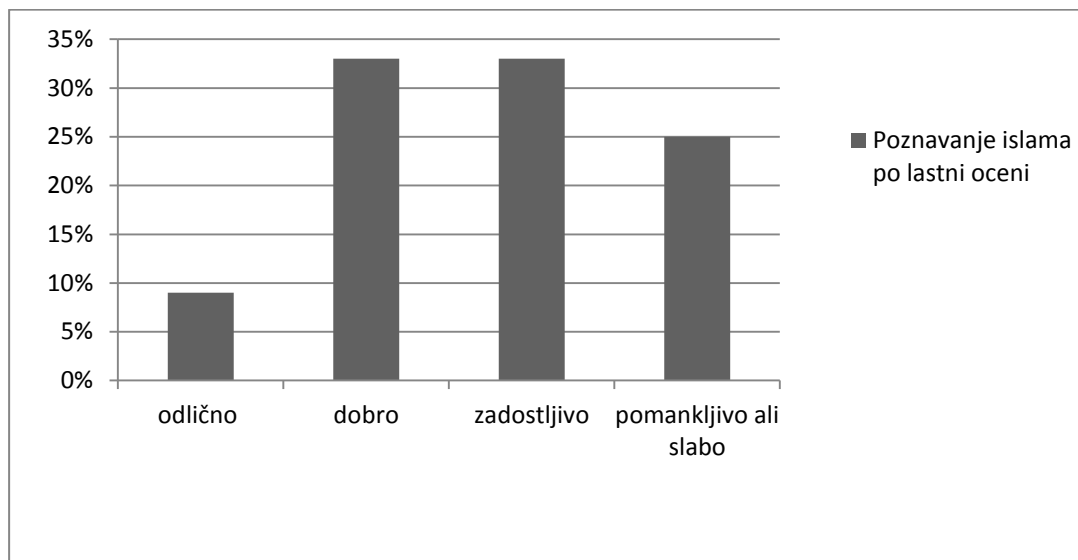
<i>Veroizpoved</i>	<i>Število</i>	<i>Odstotek</i>
Krščanstvo	38	43%
Islam	10	11 %
Judovstvo	0	0 %
Ateizem	29	33 %
Drugo	11	13 %

Tabela 5: Verska pripadnost anketirancev

Glede na zadnji popis Statističnega urada Republike Slovenije leta 2002 (Statistični urad., kjer je bilo 57 % državljanov pripadnikov krščanske vere, 2 % pripadnikov islamske, 10 % ateistov, 0 % pripadnikov judovske vere, se vzorec zdi relativno reprezentativen, čeprav je v le-tem moč opaziti več pripadnikov islamske vere.

4.3.2 Poznavanje islama

V anketnem vprašalniku sem skušala v prvem sklopu ugotoviti kakšno je splošno poznavanje islamske religije in kulture.

Graf 1: Poznavanje islama po lastni oceni anketirancev

Sodeč po rezultatih ankete bi lahko rekli, da je poznavanje islama v slovenski družbi dobro, saj so anketirani na vprašanje, kakšno je njihovo poznavanje islama, odgovorili z več kot 70 %, da je njihovo poznavanje islama odlično ali vsaj zadovoljivo.

Anketiranci, ki so po veroizpovedi muslimani, so tisti anketiranci, ki so v večini odgovorili, da odlično poznajo svojo vero, kar tudi ni presenetljivo.

Anketiranci drugih veroizpovedi, z višjo izobrazbo, in ki živijo v mestnem okolju poznajo po njihovi oceni islam bolj kot tisti, ki so manj izobraženi in živijo na podeželju. Te podatke bi lahko povezali z dejstvom, da so bolj izobraženi in tisti, ki živijo v mestu bolj soočeni z muslimansko skupnostjo in islamsko vero na splošno.

To potrjujejo tudi naslednji rezultati ankete, ki kažejo, da posamezniki, ki živijo v mestu poznajo relativno več muslimanov in muslimank, kot tisti, ki živijo na podeželju. Kljub temu odgovori anketirancev kažejo, da v splošnem slovenska družba osebno ne pozna veliko pripadnikov in pripadnic islamske vere, saj je skoraj polovica odgovorila, da jih pozna malo ali nič.

Na tej točki bi lahko rekli, da poznavanje islamske religije v slovenski družbi ne izhaja iz lastnih osebnih izkušenj, ampak iz drugih virov.

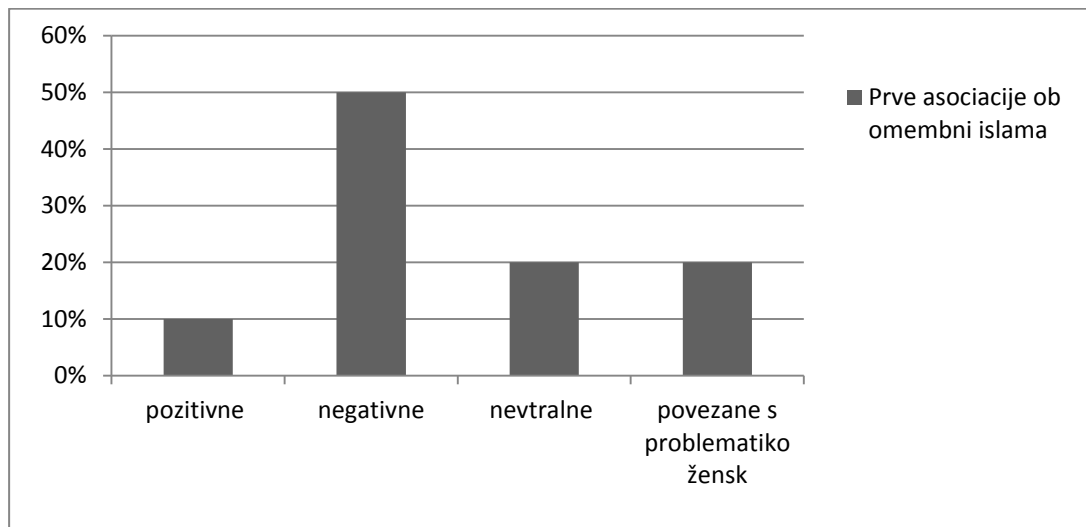
Nadaljnje sem skušala izvedeti, kakšne so prve asociacije in pridevniki, ki se anketirancem pojavijo ob omembi islama. Rezultati, ki sem jih dobila, kažejo na precej negativno sliko. Ker je bilo vprašanje odprto in so lahko anketiranci napisali, kar so hoteli, sem razdelila odgovore v več sklopov, in sicer v pozitivne asociacije, negativne, nevtralne in povezane s problematiko žensk.

Kar polovica anketiranih je napisala pridevnike, ki so negativne narave. Največkrat so napisali, da islam povezujejo s terorizmom, nasiljem, vojno, bombnimi napadi, begunci, ekstremizmom, jezo, neprilagodljivostjo in krvjo. Tu bi lahko rekli, da je islamofobija močno prisotna v slovenski družbi.

20 % jih je napisalo nevtralne asociacije z islamom, kot so Alah, Mohamed, Koran, Ramadan, mošeja in podobno.

Pozitivnih pridevnikov in asociacij, kot so mir, spoštovanje, prijaznost je bilo le 10 %, in sicer so bili le-ti napisani s strani anketiranih, ki so islamske veroizpovedi.

Kar se mi je zdelo zanimivo in relevantno za moje raziskovanje je bilo dejstvo, da je 20% odgovorov povezanih s problematiko žensk v islamski religiji. Tako so anketiranci odgovorili, da so njihove prve asociacije z islamom zatiranje žensk, nasilje nad ženskami, naglavna ruta oziroma burka, pokrivanje in neenakost žensk.

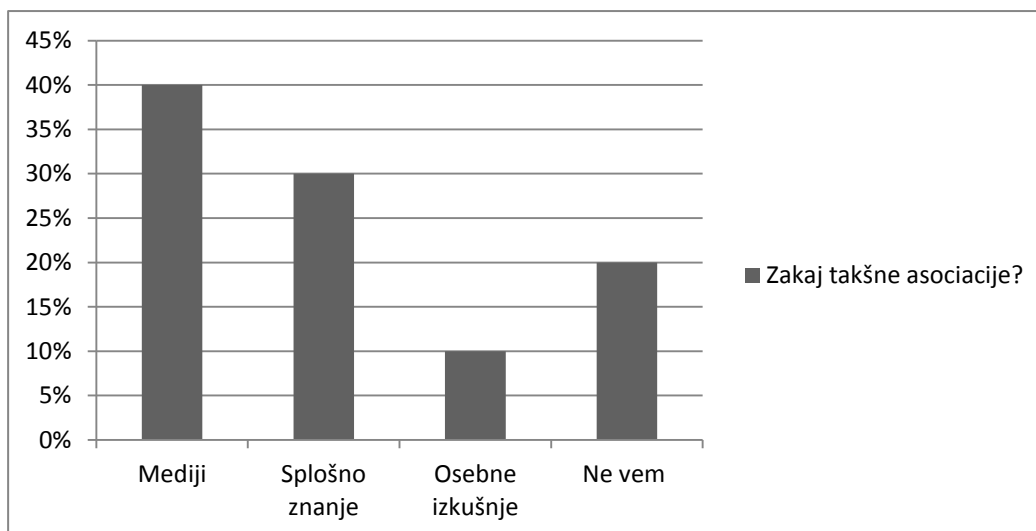

Graf 2: Prve asociacije anketirancev povezane z islamom

Poleg poznavanja islama sem v tem sklopu skušala analizirati izvor vedenja in predstav povezanih z islamom, ki se pojavljajo v slovenski družbi. Rezultati so bili v skladu z že omenjeno raziskavo v poglavju »vpliv medijev«, ki kažejo, da posamezniki dobivajo informacije o islamu zgolj preko medijev. Kot je razvidno iz grafa (graf 4), je, da je 40 % anketiranih odgovorilo, da njihovo mnenje in vedenje o islamu izhaja iz medijev.

Zdi se, da predstave in stereotipi, ki jih imajo posamezniki pogosto, izhajajo iz neke zaloge splošnega vedenja. To sklepamo po odgovorih 30 % anketiranih, ki so odgovorili, da imajo določeno mnenje o islamu zaradi splošnega znanja in po 20 % anketiranih, ki se niti ne zavedajo, zakaj imajo določeno predstavo o islamski veri. To potrjuje tezo Saida (1996), ki pravi, da znanje Zahoda o Vzhodu ne temelji na dejstvih in realnosti o sami kulturi Vzhoda, ampak na različnih stereotipih o Orientu in islamu, ki jih je Zahod ustvaril v svoj prid.

Kar je še bolj problematično, je podatek, da le 10 % anketiranih dobiva svoje predstave in asociacije o islamu preko osebnih izkušenj, tako so odgovorili posamezniki, ki so sami islamske veroizpovedi. To dejstvo je presenetljivo, saj je več kot polovica anketiranih odgovorila, da osebno pozna vsaj nekaj pripadnikov muslimanske vere. Tako bi lahko predvidevali, da bi ti posamezniki pridobivali informacije in svoje vedenje o islamu preko svojih osebnih izkušenj. Vendar rezultati kažejo na ravno nasprotno. To kaže na trdovratnost in močan vpliv že vnaprej danih stereotipov in predsodkov, ki jih ima zahodna družba o vzhodnih kulturah in islamu še posebej, kako velik vpliv imajo pri prenašanju le-teh mediji.

Graf 3: Izvor asociacij povezanih z islamom

4.3.3 Položaj islamskih žensk skozi prizmo slovenske družbe

Zadnji sklop ankete je bil namenjen raziskati percepcije slovenske družbe bolj specifičnega dela islamske religije, in sicer položaja žensk v islamski religiji.

V tem delu so bili anketiranci najbolj soglasni in jasnega mnenja, da imajo ženske v islamski religiji slab in neenakopraven položaj. Odgovori anketirancev so sledili predvsem trendu, da ženske nimajo idealnega položaja v lastnem okolju zaradi omejitev vere, kulture in tradicije v islamskih državah. Anketiranci so poudarjali problem patriarhata v islamu, torej družbene

ureditve, pri kateri imajo vso avtoriteto in moč moški in v katerem so ženske manjvredne predstavnice družbene skupnosti. To zgovorno kažejo naslednji komentarji:

»Ženske so v podrejenem položaju. Zakaj? Najbrž zaradi kulture, prevelikega ega moških, poniževanje žensk v povezavi z vero ... vera je tista, ki je nad državo v islamskih deželah«.

»Definitivno ženska nima enakih pravic kot moški, zato je bolj v zatiranem položaju. ženska je v vlogi sužnje zelo udobna za islamske moške, zato sprememba v tem smislu ni mogoča«.

»(položaj ženske) Podrejen, ker je moški več vreden kot ženska. Tako je namreč zapisano v koranu in tako se vzgaja v tej družbi«.

Naslednji odgovor je še posebej zanimiv, saj kaže na miselnost zahodne družbe, kjer je naglavna ruta simbol zatiranosti in kjer je evropska družba večvredna in bolj napredna kot vzhodna:

»Menim, da so v podrejenem položaju (ženske), vendar se je ta zadeva s časom zelo izboljšala. Ženske pridobivajo v nekaterih državah, vedno več pravic. Ponekod tudi ne nosijo več hidžaba. Vsekakor menim, da imamo Evropejke mnogo več pravic kot one in so prikrajšane za marsikatero stvar. Upam, da se bo to z leti še spremenilo«.

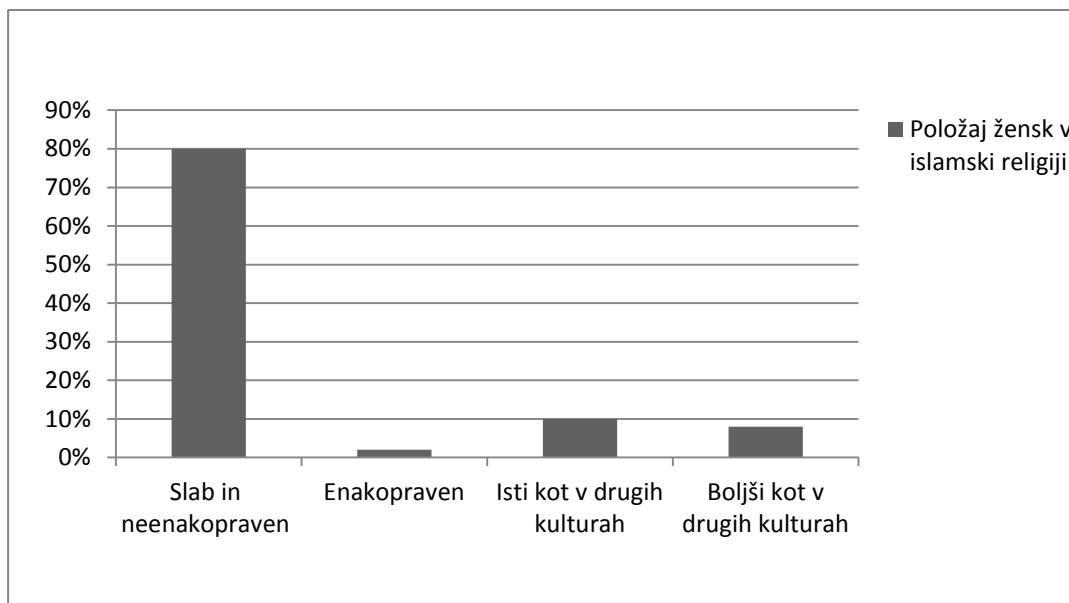
Na drugi strani so bili odgovori anketirancev, ki pripadajo islamski veri in katerih odgovori kažejo drugačno sliko:

»Jaz kot muslimanka lahko rečem, da sem zelo spoštovana, za kar sem prepričana tudi za ostale ženske. Ne strinjam se s tem, da islam zaničuje ženske in njihove pravice«.

»V islamu smo ženske tretirane zelo dobro, spoštljivo. dejanja nekaterih nimajo veze z islamom, na žalost nas v medijih predstavljajo kot zatirane, omalovažene itn., kar seveda ni res«.

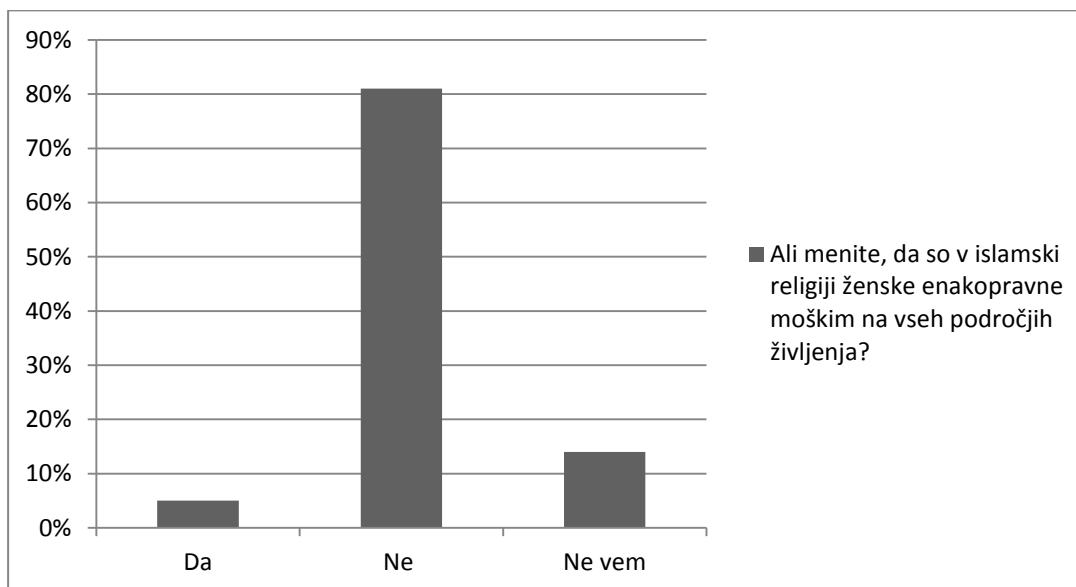
»Odličen, ker so veliko bolj spoštovane kot pri mojih znancih neislamske veroizpovedi. Je pa vse skupaj malo bolj hierarhično urejeno, moški imamo malo večjo avtoriteto v družini, ker smo smatrani kot glavna iniciativa in zaščitniki le-te«.

Vidi se torej velika razlika med samo percepcijo slovenske družbe do žensk v islamski religiji in samim položajem, ki ga občutijo pripadnice in pripadniki islama.

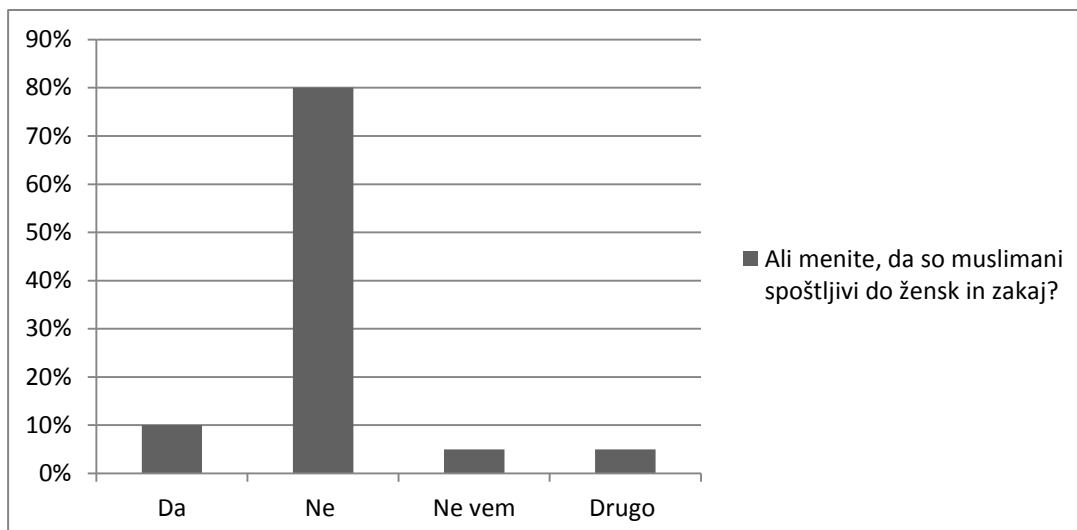

Graf 4: Položaj žensk v islamski religiji po mnenju anketirancev

Na naslednja dva vprašanje v anketi, torej ali menijo, da so v islamski religiji ženske enakovredne moškim na vseh področjih življenja in ali menijo, da so muslimani spoštljivi do žensk, sem dobila zelo podobne odgovore kot pri prejšnjem vprašanju. Več kot tri četrtine anketirancev se strinja, da ženske niso enakopravne in da muslimani niso spoštljivi do žensk.

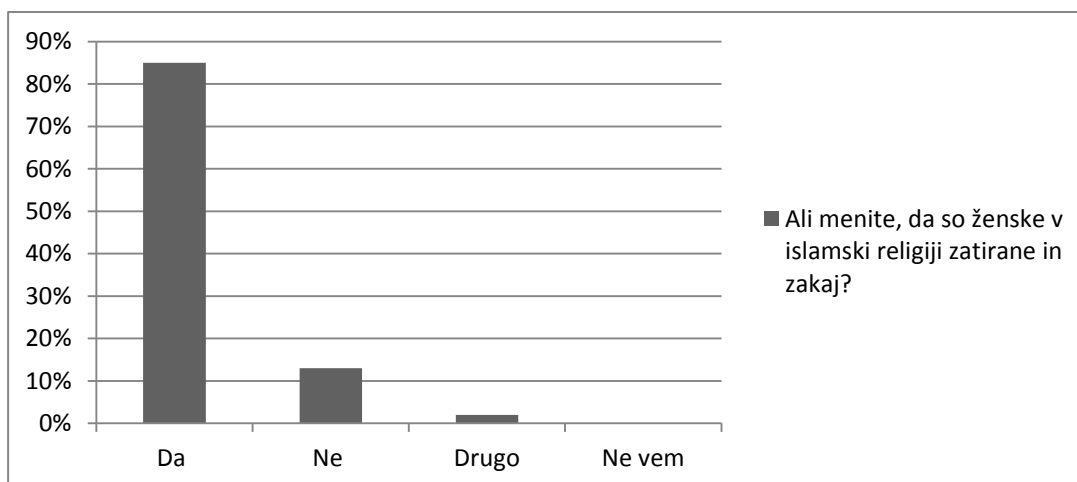

Graf 5: Enakopravnost žensk v islamski religiji

Graf 6: Spoštovanje žensk v muslimanski religiji

Tudi na bolj direktno vprašanje, ali menijo, da so muslimanske ženske zatirane, so anketiranci z veliko večino odgovorili, da menijo, da so zatirane. Razlogi za to so bili predvsem ti, da nimajo enakih pravic kot jih imajo ženske v zahodni kulturi in so potemtakem zatirane. Tu se ponovno vidi, kako zahodna družba vidi islamsko družbo skozi oči svoje kulture in je nezmožna ali preprosto noče razumeti neke druge kulture. Temu pritrjuje Huntington, (2005: 263-275) ki pravi, da univerzalistično mišljenje zahodne kulture ohranja stereotipe, predsodke in islamofobijo.

Graf 7: Zatiranost žensk v islamski religiji

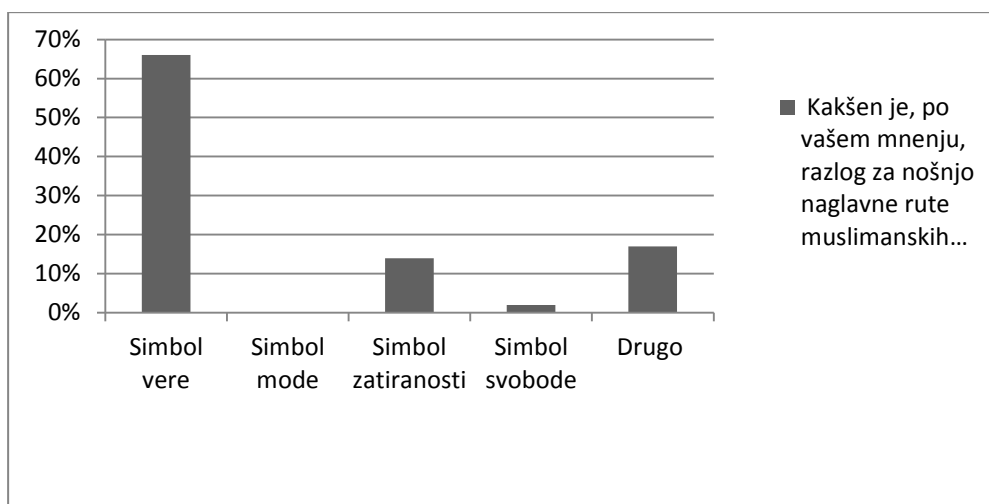
Ker se v medijih čedalje pogosteje omenja burka, oziroma naglavna ruta kot nekakšen simbol zatiranosti žensk v islamu, sem na koncu ankete dodala vprašanje, kakšen je po mnenju anketirancev razlog muslimanskih žensk za nošnjo naglavne rute.

Večina anketirancev je odgovorila, da je to simbol vere in njihove predanosti k verskemu načinu življenja. Le peščica je izbrala odgovor, da je simbol zatiranosti.

Da je naglavna ruta simbol svobode, je izbrala le ena anketiranka, ki je napisala naslednje:

»Po meni je to simbol vere in simbol svobode. Vse ženske z ruto, ki jih poznam, so to same izbrale. Jaz sem si sama to izbrala in me nihče ni prisilil v to. Zakaj potem imamo to nalepko, da smo zatirane?«

Ta odgovor priča temu, da so tudi same muslimanke prepričanja, da je njihova ruta v zahodni družbi znak zatiranosti in se zato nošnji le-te izogibajo.

Graf 8: Razlog za nošnjo naglavne rute

5 Zaključek

Islam je ena izmed čedalje bolj prisotnih religij v zahodni družbi. »In vendar na Zahodu ne obstaja nobena druga religija, ki bi sprožila tako kontroverzne odzive kot islam. Ta je po eni strani postal domač, da se ne pojmuje več kot eksotično religijo, obenem pa še vedno tako drugačen, da se na Zahodu že več kot tisočletje pojavlja kot 'drugi'« (Nasr, 2007:19).

Med raziskovanjem sem ugotovila, da je, kljub dolgi zgodovini islama v evropski kulturi in povečanju muslimanskega prebivalstva v evropskem in slovenskem prostoru, islamska religija in kultura tema, ki je še dosti premalo raziskovana in poznana v zahodni in še posebej v slovenski družbi. O tem priča malo raziskav na temo islama v slovenskem prostoru in enostransko poznavanje islamske religije s strani širše javnosti. Nepoznavanje ohranja predsodke in stereotipe, ki jih ima zahodna družba in so še vedno močno prisotni na zahodu in v slovenski družbi, tudi pri mlajši in bolj izobraženi generaciji. Tako meni tudi Pašić (2002, 156), ki ocenjuje, da je splošno znanje nemuslimanov na zahodu in v Sloveniji izredno pomanjkljivo in posplošeno s predsodki. Prav nepoznavanje povzroča zavračanje islama in njegovih pripadnikov.

Anketa, ki sem jo opravila kaže na kompleksnost in problematičnost islama v slovenski družbi.

Po rezultatih ankete lahko sklepam, da širša slovenska družba, po trendu zahodne družbe, negativno percipira islamsko religijo. Islam enačijo s terorizmom, nasiljem in zatiranostjo žensk. Še bolj zaskrbljujoče je to, da muslimane vidi kot problematične. V islamu vidijo nevarnost, strah in sovražnike. To bi lahko povezali s Saidovo teorijo (1996), v kateri trdi, da je moderna zahodna predstava islama povezana predvsem z zgodovinsko težnjo po obrambi evropskega prostora in kulture pred islamskimi nasprotniki.

Še bolj podrobno bi to lahko razložili z Gingrichovo teorijo obmejnega orientalizma (1998: 121-126 v Arlič, 2009: 117-118), v kateri pravi, da v obmejnih evropskih regijah, ki so bile v stiku z otomanskim imperijem, torej tudi v Sloveniji, naj bi bil stereotipen in sovražen odnos do islama bogato prisoten v ljudski kulturi. V teh reprezentacijah, je islam izenačen z oboroženimi vojaki in roparji, v novejši različici tudi s terorizmom. Pri tem naj bi šlo za mite in predstave, ki so zgrajene na želji obrambe krščanskih dežel pred islamski vdorniki. Tako kljub miroljubni muslimanski skupnosti v slovenskem prostoru ostaja predstava muslimanov kot sovražnikov in nasprotnikov.

Obenem bi lahko sklepali, da je slovensko nasprotovanje islamski veri poskus ohranitve ali vzpostavitve lastne identitete in umestitve v zahodno družbo. To bi lahko videli predvsem po dejstvu, da so anketiranci nasprotovali položaju žensk v islamski religiji, saj v njej domnevno ženske nimajo istih pravic, kot jih imajo v slovenski in zahodni družbi. Tako poudarjajo nerazvitost, nestrpnost, neenakopravnost žensk v islamski religiji v težnji se predstaviti nasprotno kot pozitivna, demokratična, svobodna, strpna, enakopravna do žensk družba in družba, ki spada v evropsko sfero.

Kot poudarja Tomaž Mastnak (1998,16–32 v Zalta, 2007: 73), je bilo pri oblikovanju evropske identitete, sovraštvo do muslimanov najpomembnejše in ključno. Prav sovražnost do muslimana je bila tista, ki je igrala ključno vlogo pri oblikovanju Evrope kot enotne skupnosti.

Če je bila v prejšnjih letih polemika islama v slovenskem prostoru osredotočena na gradnjo džamije, bi lahko sodila, da se je ta prestavila na problematiko terorističnih napadov. Dejstvo, ki se, glede na serijo terorističnih napadov na evropskih tleh v zadnjih mesecih, ne zdi presenetljivo.

Presenetljiva so bila močna mnenja in vidiki anketirancev na področju problematiki položaja žensk v islamu. Čeprav bi lahko rekli, sodeč na temeljne vire, da je položaj žensk v islamski religiji sorazmerno enakopraven, vidi slovenska družba muslimanske ženske popolnoma nasprotno. Vidi jih kot zatirane, neenakopravne, brez vsakih pravic in kot manjvredne od moških. Zatirane so, po mnenje anketiranih, zaradi dominancie moških oziroma patriarhalne islamske družbe. Jasnega razloga, zakaj je problematika žensk tako pereča pri slovenski družbi in zakaj so takšnega mnenja, nisem dobila. Tu se lahko naslonimo na že omenjene raziskave Evropskega centra za spremljanje rasizma in ksenofobije iz leta 2002 in 2007, ki ugotavljata, da je hidžab postal ne samo opomnik na teroristične napade, ampak je postal simbol islama, tujega, Drugega in nasprotje Zahoda. Tako Hasan (2012: 57) trdi, da ni presenetljivo, da so ženske predstavnice islama, ki najpogostejše nositeljice hidžaba ali vsaj najbolj vidne, postale simbol islama in njihova domnevna zatiranost temeljni element islamofobije.

Analiza ankete je pokazala, da predstave, ki jih ima slovenska družba o islamu in položaju žensk v islamski religiji, niso osnovane na resničnih dejstvih ali na osebnih lastnih izkušnjah. Osnovanje so na nekem »splošnem vedenju« in stereotipih in na informacijah, ki jih podajajo

mediji. Isto ugotavlja tudi Džambegovič (2013 v Libić, 2016:30) v raziskavi, kjer je 97 odstotkov anketirancev odgovorilo, da informacije o islamu dobiva skozi medijske kanale. To je zelo problematično, saj so ravno mediji tisti, ki širijo nepreverjene in pogosto lažne predstave, ki so v interesu interesov zahodne družbe. Tovrstne predstave le povečujejo razkol med islamom in zahodno družbo

Menim, da kar manjka v zahodni družbi in s tem slovenski družbi, je predvsem poznavanje in razumevanje islamske kulture. Med raziskavo sem ugotovila, da je največji problem univerzalistično in posplošeno razumevanje drugih kultur. To ugotavlja tudi Huntington (2005), ki trdi, da je ena izmed največjih težav pri konfliktu med zahodom in islamom predvsem zahodno univerzalistično razumevanje sveta in nesprejemanje drugih kultur. Tako bi lahko rekla, da je potrebno spoznavanje skozi drugačno perspektivo in preko virov, ki so ustrezni in relevantni.

Najbolj problematično se mi zdi ugotovitev, da se muslimani in muslimanke zavedajo negativne percepcije lastne vere v slovenskem okolju. Pripadnice islamske vere, ki so sodelovale v moji raziskavi, se še posebej zavedajo svojega domnevnega manjvrednega položaja v očeh slovenske družbe. Temu priča tudi raziskava Sabine Libić (2016), v kateri ugotavlja, da slovenske muslimanke zakrivajo svojo versko pripadnost zaradi strahu pred obsojanjem in diskriminacijo.

Pri vsem tem se čedalje bolj pojavlja vprašanje, kaj se mora spremeniti, da bi lahko muslimani in muslimanke neobremenjeno živeli v slovenskem prostoru in družbi. Zdi se, da je to najbolj pereče vprašanje, ki se je pojavljalo med mojo raziskavo in analizo. Možnosti so tu neskončne. Za začetek bi bilo dobrodošlo boljše razumevanje drugih kultur in navsezadnje tudi svoje.

6 Viri in literatura

- Allen, Christophe, Nielsen, Jorgen. 2002. *Islamophobia in the EU after 11 september 2001*. Dunaj: EUMC.
- Banko, Tjaša. 2011. *Podobe islama v slovenskem tisku*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Dolenc, Bogdan. 2003. Zakaj je islam še posebej dovzeten za fundamentalizem?. *Bogoslovni vestnik*. 63 (3).537-543.
- Dragoš, S. 2003. Islam in suicidalno podalpsko pleme. V: *Poročilo skupine zaspremljanje nestrpnosti*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 34-53.
- Dragoš, S. 2004. Islamofobija na Slovenskem. V: *Poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti*. Ljubljana: Mirovni inštitut, 10-28.
- Etienene, Bruno. 2000. *Radikalni islamizem*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- European Union Agency for Fundamental Rights. 2007. *Report on Racism and Xenophobia in the member states of the EU*. Budimpešta: Elanders Hungary kft.
- Feliksiah, Michal. 2015. *Postawy wobec Islamu i Muzułmanów*. CBOS.
- Halilović, Jasna, Kuhelj, Alenka. 2008. Vloga in pomen islamskega prava. *Uprava*, 6(3): 33-65.
- Harcet, Marjana. 2007. *Alahove neveste: med podrejenostjo in avtonomijo*. Ljubljana: Institutum humanitum.
- Harcet, Marjana. 2007. Od hidžaba do burke. *Monitor ISH*, 9 (1): 89-102.
- Hasan, Mahmudul. 2012. Feminism as Islamophobia: A review of misogyny charges against Islam. *Intellectual Discourse*, 20(1): 55-78
- Huntington, Samuel P. 2005. *Spopad civilizacij in preoblikovanje svetovnega reda*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kerševan, Marko, Svetlič, Nina. 2003. *Koran: o Koranu, Bogu, islamu..* Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Kuhar, Anja. (2007): Položaj žensk(e) islamskem pravu. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- Kurth, James. 2014. Western Civilization, Our Tradition. *The intercollegiate review*, 39 (1/2): 5-13.

- Libić, Sabina. 2016.: *Islamofobija in njeno odražanje v Sloveniji*. Maribor: Fakulteta za varnostne vede.
- Nasr, S. H. 2007. *Islam: religija, zgodovina in civilizacija*. Maribor: Litera.
- Pašić, Ahmed. 2002. *Islam in muslimani v Sloveniji*. Sarajevo: Emanet.
- Said, Edward W. 1996. *Orientalizem: zahodnjaški pogledi na Orient*. Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij.
- Said, Edward. 1980. Islam through western eyes. *The nation*. 488-492
- Rajšp, Simona. 2005. Ženske v islamu. *Časopis za kritiko znanosti*, 33 (221): 241-256.
- Ule, Mirjana. 2009. *Socialna psihologija: analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: FDV.
- Vobič Arlič, Nina. 2009. Slovenska nacionalna identiteta in islam. *Časopis za kritiko znanosti*, 37 (235/236):114-126.
- Zalta, A. 2007. V: Devetak, S.: *Zgodba o uspehu s priokusom grenkobe – diskriminacija v Sloveniji*. Maribor: Inštitut za etnične inregionalne študije., 70–7.

Internetni viri

- Center for race and gender, <http://crg.berkeley.edu/content/islamophobia/defining-islamophobia>, 29.7.2016.
- Islamophobia, <http://www.pewglobal.org/subjects/islamophobia/>, 29.7.2016.
- Islamska skupnost v Republiki Sloveniji, <http://www.islamska-skupnost.si/o-islamski-skupnosti-v-sloveniji>, 1.7.2016.
- Inštitut za razvoj človeških virov, <http://www.psihoterapija-ordinacija.si/sl/dusevne-motnje/anksiozne-motnje/64-specificne-fobije.html>, 29.7.2016.
- Facts about the muslim population in europe, <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/07/19/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe>, 10.6. 2016.
- Statistični urad RS, <http://www.stat.si/statweb>, 10.8.2016.
- Views of islam and violence, <http://www.pewresearch.org/daily-number/views-of-islam-and-violence/>, 29.7.2016.
- Widespread support for banning full islamic veil in western Europe, <http://www.pewglobal.org/2010/07/08/widespread-support-for-banning-full-islamic-veil-in-western-europe/>, 10.8.2016.

Priloga: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni, sem Monika Galof, študentka Filozofske fakultete v Ljubljani in pripravljam diplomsko nalogo z naslovom Položaj ženske v islamski religiji skozi prizmo zahodne družbe: primer Slovenije. Namen raziskave je ugotoviti, kako slovenska družba percepira islam in položaj žensk v le-tem. Vaše sodelovanje je za raziskavo ključno, saj le z vašimi odgovori lahko dobimo vpogled v to problematiko. Anketa je anonimna, za izpolnjevanje pa boste potrebovali približno 5 minut časa. Zbrani podatki bodo obravnavani strogo zaupno in analizirani na splošno (in nikakor na ravni odgovorov posameznika). Uporabljeni bodo izključno za pripravo te diplomske naloge. Za vaše sodelovanje se vam prijazno zahvaljujem.

Monika Galof

Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- a) Manj kot srednja šola
- b) Srednja šola in več

V katero starostno skupino spadate?

- a) do 20 let
- b) 21 - 40 let
- c) 41 - 60 let
- d) 61 let ali več

Kje živite?

- a) V mestu
- b) V predmestju
- c) Na podeželju
- d) Drugo:

Vaša veroizpoved je?

- a) Krščanstvo

- b) Islam
- c) Ateizem
- d) Judovstvo
- e) Drugo:

Po lastni oceni, kakšno je vaše poznavanje islamske religije?

- a) Odlično
- b) Dobro
- c) Zadostljivo
- d) Pomankljivo
- e) Drugo:

Okvirno: koliko muslimanov in muslimank poznate osebno?

- a) Veliko
- b) Nekoliko
- c) Malo
- d) Nič

Kakšne so vaše prve asociacije, pridevniki, ki se vam pojavijo ob konceptu islama?

Zakaj ravno te asociacije?

Kakšen je, po vašem mnenju, položaj žensk v islamski religiji in kulturi in zakaj?

Ali menite, da so v islamski religiji ženske enakopravne moškim na vseh področjih življenja?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem
- d) Drugo:

Ali menite, da so muslimani spoštljivi do žensk in zakaj?

Ali menite, da so ženske v islamski religiji zatirane in zakaj?

Kakšen je, po vašem mnenju, razlog za nošnjo naglavne rute muslimanskih žensk?

- a) Simbol vere
- b) Simbol zatiranosti
- c) Simbol svobode
- d) Simbol mode
- e) Drugo:

Zakaj?

Odgovorili ste na vsa vprašanja v tej anketi. Hvala za sodelovanje.

IZJAVA O AVTORSTVU
diplomskega dela

Spodaj podpisani/-a _____, z vpisno številko
_____, sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:

S svojim podpisom zagotavljam, da sem diplomsko delo izdelal/-a samostojno pod
mentorstvom (naziv, ime in priimek)

in somentorstvom (naziv, ime in priimek)

soglašam z javno objavo elektronske oblike diplomskega dela na spletnih straneh FF.

V Ljubljani, dne _____ Podpis avtorja/-ice: _____